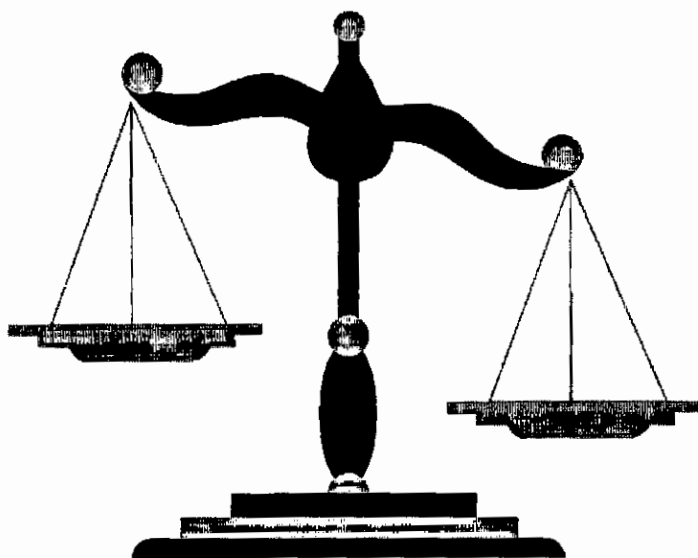

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΕ ΘΕΜΑ
"ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ"

Καθηγητής:
Φαζάκης Γεώργιος

Οι Σπουδαστές
Αργυρόπουλος Θεόδωρος
Αλαβέρας Φίλιππος
Κωνσταντόπουλος Παναγιώτης

ΠΑΤΡΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1995

ΑΡΙΘΜΟΣ	4858
ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	1
ΟΡΙΣΜΟΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	2
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ - ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	3
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	11
ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	11
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	13
ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	21
Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος	22
Αξιολόγηση των συναλλαγματικών περιορισμών	34
Δασμοί	36
Αποτελέσματα των δασμών	38
Επιχειρήματα υπέρ της άσκησης ελεύθερου εμπορίου	39
Επιχειρήματα για το προστατευτικό εμπόριο	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III	42
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980 - 1989	42
Εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών	42
α. Εξαγωγές αγαθών	43
β. Εισαγωγές αγαθών	49
γ. Εμπορικό ισοζύγιο	54
δ. Εξέλιξη των όρων του εμπορίου	55
Εξέλιξη των άδηλων συναλλαγών	56
Εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών	68
Κίνηση κεφαλαίων	70
Εξωτερικό χρέος και δαπάνες εξυπηρέτησης	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	80
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	80

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή που ακολουθεί παρακάτω αποτελεί μια προσπάθεια να γίνει από πλευράς δικής μας μια τόσο θεωρητική ανάλυση του Ισοζυγίου Πληρωμών, όσο και μια πρακτική ανάλυση του καθώς υπάρχει αναφορά για την δεκαετία που διανύσαμε (1980-1989).

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος παραθέτουμε το θεωρητικό κυρίως μέρος του Ισοζυγίου πληρωμών, τα στοιχεία που το αποτελούν, τα αίτια που προκαλούν τα διαρθρωτικά μέτρα που ενδείκνυται για την αποκατάστασή του.

Στο Δεύτερο μέρος γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης του Ισοζυγίου πληρωμών της χώρας μας καθώς και των επιμέρους κομματιών του (εξαγωγές-εισαγωγές Εμπορικό Ισοζύγιο - Κίνηση Κεφαλαίων) για την δεκαετία 1980-1989. Η συλλογή των στοιχείων έγινε τόσο από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία όσο και από την Τράπεζα της Ελλάδος με Πίνακες οι οποίοι ήταν βασικοί για την επιμέρους ανάλυση του ισοζυγίου. Τέλος παραθέτουμε κάποια συμπεράσματα απο την ανάλυση αυτού του τόσο σημαντικού μέρους της Οικονομίας της χώρας μας.

Μέσω αυτής της μελέτης γνωρίσαμε καλύτερα σημαντικά κομμάτια της Ελληνικής Οικονομίας και τον ρόλο που παίζουν στο γενικότερο οικονομικό σκηνικό της χώρας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΟΡΙΣΜΟΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Ισοζύγιο πληρωμών είναι ο λογαριασμός που απεικονίζει τις δΟΣΟΛΗΥΙΕΣ των κατοίκων μίας χώρας με την αλλοδαπή. Κάτοικοι μιας χώρας θεωρούνται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ημεδαπά ή αλλοδαπά πο υ έχουν το κέντρο της οικονομικής τους δραστηριότητας στην επικράτειά της. Η περίοδος στην οποία αναφέρεται το ισοζύγιο πληρωμών είναι 1 έτος. Όλες οι συναλλαγές καταγράφονται με την διπλογραφική μέθοδος χρεώσεων - πιστώσεων.

Στις πιστώσεις καταχωρείται η αξία των συναλλαγών που δημιουργούν οι χρηματικές απαιτήσεις των κατοίκων της χώρας από τον λοιπό κόσμο. Ένας από τους βασικούς σκοπούς που εξυπηρετεί η σύνταξη του πτυχίου πληρωμών είναι να δώσει συνοπτική εικόνα των πηγών προσφοράς και ζήτησης συναλλάγματος. Με άλλα λόγια το ισοζύγιο πληρωμών συνομίζει για μια ορισμένη στιγμή τις συναλλαγές μίας χώρας που δημιουργούν υποχρεώσεις πληρωμής προς τις άλλες και τις συναλλαγές που δημιουργούν απαιτήσεις από τις άλλες χώρες δηλαδή τις συναλλαγές από τις οποίες προέρχονται τα μέσα για την εξόφληση των υποχρεώσεων.

Γενικά ισοζύγιο πληρωμών αποτελεί τον καθρέπτη των δομικών και διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικονομίας της χώρας.

Γενικά το ισοζύγιο πληρωμών αποτελεί τον καθρέπτη των δομικών και διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικονομίας της χώρας.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ - ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Το ισοζύγιο πληρωμών χωρίζεται στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και 2) στο ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χωρίζεται α) στο εμπορικό ισοζύγιο και β) στο ισοχύγιο άδηλων πόρων α) Το εμπορικό ισοζύγιο είναι η λογιστική κατάσταση που δείχνει την κίνηση σε αξία και μερικές φορές σε όγκο από τα συνολικά εξαγόμενα και εισαγόμενα αγαθά σε μία χώρα σε μία ορισμένη χρονική περίοδο συνήθως ένα έτος. Είναι δυνατόν να καταρτίζονται εμπορικά ισοζύγια για ορισμένα βασικά εμπορεύματα χωριστά (π.χ. πετρέλαιο) ή για την κίνηση των εμπορευμάτων ανάμεσα σε δύο χώρες (διμερή εμπορικά ισοζύγια) ή μιας χώρας και μιας ομάδας από άλλες χώρες π.χ. ανάμεσα σε Ελλάδα και Ε.Ο.Κ.

Στο εμπορικό ισοζύγιο η αξία των εξαγωγών υπολογίζεται F.O.B. και η αξία των εισαγωγών C.I.F.

Οι εισαγωγές αποτελούν πηγή εισροής συναλλάγματος. Αν οι εξαγωγές είναι μεγαλύτερες από τις εισαγωγές τότε το εμπορικό ισοζύγιο είναι πλεονασματικό. Αντίθετα αν οι εισαγωγές είναι μεγαλύτερες από τις εξαγωγές τότε το εμπορικό ισοζύγιο είναι ελλειματικό (αρνητικό, παθητικό).

Υπήρχε εποχή κατά την οποία μία μερίδα οικονομολόγων λάβαινε υπόψη μόνο το εμπορικό ισοζύγιο για να εκτιμήσει την οικονομική κατάσταση μιας χώρας σε σχέση με το εξωτερικό. Πίστευαν δηλαδή ότι μια χώρα με ελλειματικό εμπορικό ισοζύγιο είναι καταδικασμένη σε μαρασμό. Στην ουσία όμως το ελλειματικό εμπορικό ισοζύγιο δεν δημιουργεί κινδύνους για την εθνική Οικονομία μιας χώρας όσες φορές υπάρχει

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δυνατότητα το έλλειμα του εμπορικού ισοζυγίου να καλύπτεται με άλλους σταθερούς πόρους του ισοζυγίου πληρωμών ή όσες φορές τα αγαθά που εισάγονται δεν είναι καταναλωτικά αλλά παραγωγικά με τα οποία μπορεί να αυξηθεί η εθνική παραγωγή και πιθανόν η απασχόληση και οι εξαγωγές. Αντίθετα επικίνδυνο είναι το παθητικό εμπορικό ισοζύγιο που είτε το έλλειμα του δεν μπορεί να καλυφθεί από σταθερούς πόρους του ισοζυγίου πληρωμών, είτε τα εισαγόμενα προϊόντα είναι καταναλωτικά χωρίς να δημιουργούν προϋποθέσεις για την αύξηση της εγχώριας παραγωγής, είτε τέλος οι εξαγωγές αποτελούνται από προϊόντα με πολλή περιορισμένη παραγωγική ή καταναλωτική χρησιμότητα.

β) Το ισοζύγιο των άδηλων πόρων. Το ισοζύγιο αυτό περιλαμβάνει τις συναλλαγές που δεν είναι εμπορευματικές και δημιουργούν είτε εισροή είτε εκροή συναλλάγματος. Το ισοζύγιο άδηλων κονδυλίων περιλαμβάνει από τη μία τους άδηλους πόρους και από την άλλη τις άδηλες πληρωμές. Στο ισοζύγιο άδηλων πόρων υπάγονται:

- Οι υπηρεσίες μεταφορών (χερσαίας, αεροπορικές, και θαλάσσιες). Εδώ περιλαμβάνονται ναύλοι εμπορευμάτων, εισπητήρια, ενεφοδιασμοί και επισκευές μεταφορικών μέσων, εμβάσματα ναυτιλομένων και εφοπλιστών, φορολογία εξοπλιστικών επιχειρήσεων κ.λ.π.
- Ασφάλειες εμπορευμάτων, πλοίων κ.λ.π.
- Το ταξιδιωτικό συνάλλαγμα που εισπράττεται ή πληρώνεται από τουρίστες, ταξιδεύοντες επαγγελματίες, ασθενείς, σπουδαστές κ.λ.π.
- Τα εισοδήματα κεφαλαίου που μπορούν να διακριθούν σε εισοδήματα

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

από άμεσες επενδύσεις και σε μερίσματα από κέρδη.

- Συναλλάγμα για διπλωματικές αποστολές

Το ενεργητικό ισοζύγιο των αδήλων χρησιμοποιείται για να καλυφθεί τυχόν έλλειμα του εμπορικού ισοζυγίου και έτσι μια χώρα μπορεί να εισάγει περισσότερα αγαθά από εκείνα που μπορούν να πληρωθούν μόνο με τις εισπράξεις από τα εξαγόμενα προϊόντα. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι τα στοιχεία που απαρτίζουν το ισοζύγιο των αδήλων πόρων δεν παρουσιάζουν την σταθερότητα που έχουν τα στοιχεία του εμπορικού ισοζυγίου.

2) Το ισοζύγιο κίνηση-κεφαλαίων περιλαμβάνει τις κάθε είδους κινήσεις κεφαλαίων και το νομισματικό χρυσό και αποτελείται από τέσσερις βασικούς λογαριασμούς: των ιδιωτών, του Δημοσίου, της κεντρικής τράπεζας και των λοιπών νομισματικών ιδρυμάτων. Ο λογαριασμός ιδιωτικών κεφαλαίων διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο. Οι βραχυπρόθεσμες κινήσεις ιδιωτικών κεφαλαίων αναφέρονται σε βραχυπρόθεσμες εμπορικές πιστώσεις, εμπορικά γραμμάτια, γένους ιδιωτικούς και δημόσιους βραχυπρόθεσμους τίτλους, καταθέσεις σε τράπεζες κ.τ.λ.

Οι μακροπρόθεσμες κινήσεις ιδιωτικών κεφαλαίων αναφέρονται κατ' αρχήν σε γνήσιες ιδιωτικές διεθνείς επενδύσεις όπου οι επενδυτές αφού λάβουν υπόψη τους κινδύνους και άλλους συναφείς παράγοντες επενδύουν εκεί όπου βρίσκουν την μεγαλύτερη απόδοση για τα κεφαλαιά τους. Επίσης οι μακροπρόθεσμες κινήσεις ιδιωτικών κεφαλαίων, αναφέρονται σε δάνεια ιδιωτικών επιχειρήσεων και εμπορικές πιστώσεις που έχουν διάρκεια μεγαλύτερη του έτους. Ο λογαριασμός του Δημοσίου αναφέρεται σε

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

συναλλαγές σε κεφάλαια του Δημόσιου τομέα. Ο λογαριασμός της Κεντρικής τράπεζας περιλαμβάνει απαιτήσεις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο χρέη προς το ταμείο σε εθνικό νόμισμα, γραμμάτια του Δημοσίου και τίτλοι που έχουν εκδοθεί από κυβερνήσεις, συναλλαγματικά αποθέματα κ.τ.λ. το ισοζύγιο πληρωμών μπορεί και αυτό να είναι πλεονασματικό (ενεργητικό) ή ελλειμματικό (παθητικό). Στο ισοζύγιο πληρωμών μπορεί και αυτό να είναι πλεονασματικό (ενεργητικό) ή ελλειμματικό (παθητικό). Στο ισοζύγιο πληρωμών κάθε χώρας δίνεται μεγάλη σημασία για να παρέχει μία καθαρή εικόνα για τα επιτεύγματα της Οικονομίας.

Όλες οι χώρες προσπαθούν να παρουσιάζεται πλεόνασμα σ' αυτό. Δεδομένο όμως ότι οι εισπράξεις μιας χώρας αντιστοιχούν σε πληρωμές άλλων είναι αδύνατο όλες οι χώρες να έχουν πλεόνασμα. Είναι ακόμα απίθανο να είναι εξισωμένο χωρίς πλεόνασμα ή έλλειμα. Εκτός αν κρύβεται σ' αυτό (εισροή και εκροή χρυσού συναλλάγματος ανάλογα με το υπολοιπό του). Το πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την χώρα:

- Για να αυξήσει τα αποθέματά της σε συνάλλαγμα και χρυσό.
- Για να αυξήσει τις επενδύσεις της στο εξωτερικό
- Για να χωρηγήσει δάνεια σε άλλες χώρες.

Το έλλειμα του ισοζυγίου πληρωμών πρέπει απαραίτητα να καλυφθεί με ένα από τους ακόλουθους τρόπους.

- Με δανεισμό (ή αγορά με πίστωση) από άλλες χώρες

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

- Με δανεισμό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή άλλους εξειδικευμένους Οργανισμούς.
- Με δωρεές από άλλες χώρες.
- Με εκποίηση (πώληση) επενδύσεων που έχει η χώρα στο εξωτερικό.
- Με την αποστολή στο εξωτερικό συναλλάγματος και χρυσού από τα αποθεματά της.

Όλοι οι πιο πάνω τρόποι είναι οδυνηροί γιατί τα δάνεια πρέπει να αποπληρωθούν αργότερα, τα εμπορεύματα που αγοράστηκαν με πίστωση να εξοφληθούν, η εκποίηση των επενδύσεων του εξωτερικού στε (εί τη χώρα από εισόδημα και η αποστολή αποθεμάτων συναλλάγματος και χρυσού κάνει την χώρα φτωχότερη σε αποθέματα. Γι'αυτό όλες οι χώρες παρακολουθούν προσεκτικά το ισοζύγιο πληρωμών τους και ακολουθούν τρόπους για διόρθωση ενός ελλειμματικού ισοζυγίου.

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Οι λογιστικές εγγραφές των οικονομικών συναλλαγών στο ισοζύγιο πληρωμών γίνονται με βάση το γνωστό διπλογραφικό σύστημα. Στην πίστωση ενός λογαριασμού καταχωρούνται όλες οι οικονομικές συναλλαγές που δημιουργούν απαίτηση από κάποιο κάτοικο ξένης χώρας κατά την χρονική περίοδο που αναφέρεται το ισοζύγιο πληρωμών. Σε κάθε πιστωτική εγγραφή αντιστοιχεί ισόποση χρεωστική εγγραφή. Στην χρέωση ενός λογαριασμού καταχωρούνται οι οικονομικές συναλλαγές που

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δημιουργούν υποχρέωση σε κάτοικο ξένης χώρας. Και πάλι σε κάθε χρεωστική εγγραφή αντιστοιχεί ισόποση πιστωτική εγγραφή.

Για να γίνουν κατανοητές οι εγγραφές στο ισοζύγιο πληρωμών παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

α) Εξάγονται εμπορεύματα αξίας 200 εκτ. δολλαρίων από τα οποία 160 εκατ. δολάρια πληρώνονται σε μετρητά και τα υπόλοιπα 40 εκατομ. δολάρια γίνεται πίστωση στον αλλοδαπό αγοραστή. Εδώ πιστώνουμε τον λογαριασμό "αγαθά" με 200 εκατομ. δολάρια και χρεώνουμε τον λογαριασμό " συναλλαγματικό απόθεμα" με 160 εκατομ. δολάρια και το λογαριασμό κινήσεις από τα βραχυπρόθεσμα ιδιωτικά κεφάλαια με 40 εκατομ. δολάρια.

β) Χορηγούνται στη χώρα δάνεια από ξένη χώρα 80 εκατομμύρια δολάρια για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου. Εδώ πιστώνουμε το λογαριασμό κινήσεως κεφαλαίων του Δημοσίου με 80 εκατομ. δολάρια και χρεώνουμε το λογαριασμό "συναλλαγματικό απόθεμα" με τον ίδιο ποσό.

γ) Χορηγείται σπουδαστικό συνάλλαγμα για 10 εκατομ. δολάρια. Στην περίπτωση αυτή πιστώνουμε το λογαριασμό του συναλλαγματικού αποθέματος με 10 εκατομ. δολάρια και χρεώνουμε το λογαριασμό τα ξιδιωτικό συνάλλαγμα με το ίδιο ποσό.

δ) Εισάγονται εμπορεύματα 150 εκατομ. δολαρίων σε μετρητά. Εδώ χρεώνουμε το λογαριασμό "αγαθά" με 150 εκατ. δολάρια και πιστώνουμε το λογαριασμό του συναλλαγματικού αποθέματος με το ίδιο ποσό. ε) Δίνεται στη χώρα αποζημίωση για πολεμικές επανορθώσεις 20 εκατ. δολαρίων. Εδώ

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πιστώνεται ο λογαριασμός από τις κρατικές δωρεές με 20 εκατομ. δολάρια και χρεώνεται ο λογαριασμός του συναλλαγ #ατικού αποθέματος με το ίδιο ποσό.

ε) Η χώρα παρέχει σε άλλες χώρες υπηρεσίες μεταφορών αξίας 40 εκατομ. δολλαρίων. Εδώ πιστώνουμε το λογαριασμό μεταφορές με 40 εκατομ. δολλάρια και χρεώνουμε ισόποσα το λογαριασμό του συναλλαγ #ατικού αποθέματος.

στ) Από ξενη εταιρεία γίνονται μακροπρόθεσμες επενδύσεις στη χώρα 100 εκατ. δολλαρίων. Στην περίπτωση αυτή πιστώνουμε το λογαριασμό μακροπρόθεσμα ιδιωτικά κεφάλαια με 100 εκατομ. δολλάρια και χρεώνουμε το λογαριασμό συναλλαγματικό απόθεμα με το ίδιο ποσό.

ζ) Έλληνες μετανάστες στέλνουν σε συγγενείς στην χώρα εμβάσματα αξίας 50 εκατομ. δολλαρίων. Εδώ πιστώνουμε το λογαριασμό ιδιωτικές δωρεές με 50 εκατομ. δολλάρια και χρεώνουμε το λογαριασμό του συναλλαγματικού αποθέματος με το ίδιο ποσό.

η) Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο χορηγεί πίστωση προς την Τράπεζα της Ελλάδος 40 εκατομ. δολλάρια. Εδώ πιστώνουμε το λογαριασμό της κεντρικής τράπεζας (δάνεια και πιστώσεις) με 40 εκατομ. δολάρια και χρεώνουμε το λογαριασμό συναλλαγματικό απόθεμα με το ίδιο ποσό.

Με βάση τα παραπάνω το ισοζύγιο πληρωμών θα έχει τη μορφή που δείχνει ο πίνακας 1..

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ: ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Κατηγορίες	Έτος.....	
	Πιστώση	Χρέωση
ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ		
Α. <u>Άγαθά και υπηρεσίες</u>		
1. Άγαθά	200	150
2. Μεταφορές	40	-
3. Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	-	10
Καθαρό υπόλοιπο Ισοζυγίου άγαθών και υπηρεσιών	80	-
Β. <u>Δωρεές</u>		
1. Κρατικές	20	-
2. Ίδιωτικές	50	-
Καθαρό υπόλοιπο Ισοζυγίου δωρεών	70	-
Καθαρό υπόλοιπο Ισοζυγίου από τρέχουσες συναλλαγές	150	-
ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ		
Α. <u>Ίδιωτών</u>		
1. Μακροπρόθεσμα	100	-
2. Βραχυπρόθεσμα	-	40
Β. <u>Δημοσίου</u>	80	-
Γ. <u>Κεντρική Τράπεζα</u>		
1. Δάνεια και πιστώσεις	40	-
2. Συναλλαγματικό απόθεμα	160	490
Καθαρό υπόλοιπο από Ισοζύγιο κινήσεως κεφαλαίων	-	150

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Από την ως τώρα ανάλυση του ισοζυγίου πληρωμών παρατηρούμε τα εξής:

Πρώτον επειδή για την παρουσίαση των διεθνών συναλλαγών χρησιμοποιούμε τη λογιστική μέθοδο, θα πρέπει το ισοζύγιο πληρωμών κάθε φορά να εξισοροπείται, δηλαδή οι δύο πλευρές του χρέωση και πίστωση να είναι ίσες. Κατά συνέπεια από καθαρά λογιστική άποψη δεν μπορεί να υπάρχει ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών. Η αναγκαία ισότητα ανάμεσα στην χρεωστική και πιστωτική στήλη του ισοζυγίου πληρωμών σημαίνει ότι αν σε κάποιο από τα μερικότερα ισοζύγια του συνολικού ισοζυγίου πληρωμών οι πιστώσεις είναι μεγαλύτερες από τις χρεώσεις στα υπόλοιπα ισοζύγια αν τα παρουμε συνολικά θα πρέπει οι χρεώσεις να είναι μεγαλύτερες από τις πιστώσεις κατά το ίδιο ποσό. Έτσι αν π.χ. στο εμπορικό ισοζύγιο η χρέωση είναι μεγαλύτερη από την πίστωση και επομένως υπάρχει χρεωστικό υπόλοιπο, τότε θα πρέπει το ισοζύγιο δωρεών μαζί με το ισοζύγιο για την κίνηση κεφαλαίων να δίνει πιστωτικό υπόλοιπο κατά το ίδιο ποσό.

Δεύτερον, η αναγκαία λογιστική ισότητα ανάμεσα στις δύο στήλες του ισοζυγίου πληρωμών δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αυτό βρίσκεται πάντοτε σε ισορροπία. Αντίθετα μπορεί να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην χρέωση και πίστωση ενός ισοζυγίου, δηλαδή έλλειμα όταν η χρέωση είναι μεγαλύτερη από την πίστωση και πλεόνασμα, όταν η πίστωση είναι

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μεγαλύτερη από τη χρέωση. Σε περίπτωση που μια χώρα έχει ελλειμματικό ισοζύγιο πληρωμών, δηλαδή οι συναλλαγματικές της εισπράξεις μαζί με τον εισροή μακροπρόθεσμων κεφαλαίων δέ φτάνουν για να καλύψουν τις πληρωμές της προς το εξωτερικό τότε η χώρα καταφεύγει ή σε παλιές της αποταμιεύσεις (δηλαδή στο συναλλαγματικό της απόθεμα) ή σε δανεισμό από το εξωτερικό. στην περίπτωση που μια χώρα παρουσιάζει ενεργητικό ισοζύγιο πληρωμών, δηλαδή συναλλαγματικές εισπράξεις περισσότερες από συναλλαγματικές πληρωμές, τότε η χώρα κινδυνεύει από πληθωριστικές πιέσεις και δυσμενή διακριτική μεταχείριση εις βάρος της από άλλες χώρες.

Γεννιέται όμως το ερώτημα τι σημαίνει ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών. Σαν ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών, μπορούμε να πούμε, ότι είναι η κατάσταση εκείνη, που σε μια σχετική περίοδο μπορεί να διατηρηθεί μια ανοικτή οικονομία, χωρίς σοβαρή υποαπασχόληση σε συνεχή βάση.

Από τον παραπάνω ορισμό συνάγεται ότι ο χρόνος στον οποίο αναφέρεται η ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών είναι σχετικός. Έτσι η ισορροπία μπορεί να αναφέρεται σε ημέρα, μήνα, εποχή ή έτος. Επίσης η ισορροπία μπορεί να αναφέρεται σε ένα μέρος του οικονομικού κύκλου ή ακόμη και σε μια φάση της οικονομικής ανάπτυξεως. Κατά πόσο δε το ισοζύγιο πληρωμών βρίσκεται σε ισορροπία ή όχι σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, εξαρτάται από την διάρκεια του χρόνου για την οποία κρίνεται η ισορροπία. Έτσι αν π.χ. η χρονική περίοδος στην οποία κρίνεται η ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών είναι το έτος, τότε η εποχική ανισότητα αναμεσα

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

στις εξαγωγές και τις εισαγωγές δεν μπορεί να παρθεί σαν ένδειξη ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών.

Ανάλογα με το χρόνο που λαβαίνουμε υπόψη κατά την κρίση της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών, η ισορροπία διακρίνεται σε στατική και δυναμική. Η στατιστική ισορροπία υποδηλώνει ότι υπάρχει ισότητα ανάμεσα στις εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και ότι τα άλλα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών-βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα κίνηση κεφαλαίων και συναλλαγματικό απόθεμα είναι εξισωμένα. Κατά συνέπεια αν γίνεται κάποια καθαρή κίνηση από βραχυπρόθεσμα κεφάλαια αυτή θα πρέπει να εξισορροπείται από κάποια αντίθετη κίνηση στα μακροπρόθεσμα κεφάλαια ή το συναλλαγματικό απόθεμα. Αντίθετα η δυναμική ισορροπία υποδηλώνει μια κατάσταση που οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών διαφέρουν από τις εξαγωγές, αλλά αυτή η ανισότητα αναφέρεται σε μεταβατική περίοδο.

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Τα αίτια που προκαλούν ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών τα διακρίνουμε στις ακόλουθες τρεις βασικές κατηγορίες.

1. Εποχιακά ή συμπτωματικά αίτια

Οι εξαγωγές από ορισμένες χώρες βασίζονται κατά κύριο λόγο σε λίγα αγροτικά προϊόντα που εξαγονται σε μια ορισμένη εποχή του έτους, με συνέπεια η υπόλοιπη περίοδος του έτους να εμφανίζεται έντονα ελλειμματική.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τα συμπτωματικά αίτια αναφέρονται σε δυσμένειες καιρικές συνθήκες ή θεομηνίες που πλήττουν την παραγωγή από ορισμένα προϊόντα που αποτελούν τη βάση των εξαγωγών σε ορισμένες χώρες ή μεγάλες απεργίες ή προσωρινή έλλειψη πρώτης ύλης για βασικά βιομηχανικά προϊόντα που αποτελούν τη βάση των εξαγωγών σε ορισμένες χώρες.

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι η διατάραξη της ισορροπίας που προκαλείται στο ισοζύγιο πληρωμών τόσο από τα εποχιακά όσο και από τα συμπτωματικά αίτια δεν δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους, γιατί τα εποχιακά αίτια είναι προσωρινά και τα συμπτωματικά τυχαία.

2. Διαρθρωτικά αίτια ανισορροπίας

Τα διαρθρωτικά αίτια της ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών αναφέρονται στις συνθήκες προσφοράς και ζήτησεως. Οι συνθήκες προσφοράς και ζήτησεως τείνουν να μεταβάλλονται συνεχώς με συνέπεια να αντρέπουν τις ήδη υπάρχουσες καταστάσεις ισορροπίας στις εξωτερικές οικονομικές σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στις διάφορες χώρες. Βέβαια η ισορροπία θα ήταν εύκολο να αποκατασταθεί αν υπήρχε ευχέρεια να αυξομειώνονται τα επίπεδα τιμών και μισθών και ευχέρεια να μετακινούνται οι παραγωγικοί συντελεστές από ένα τομέα παραγωγής σε άλλο. Αλλά αυτές οι προϋποθέσεις είναι δύσκολες στην σημερινή πραγματικότητα και κατά συνέπεια οι μεταβολές στις συνθήκες προσφοράς και ζήτησεως οδηγούν στις λεγόμενες διαρθρωτικές διαταραχές του ισοζυγίου πληρωμών που είναι συνήθως μακροχρόνιες.

Οι κυριότεροι παράγοντες που προκαλούν τις "διαρθρωτικές" διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών είναι οι ακόλουθες:

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

α. Απώλειες κεφαλαίου

Οι απώλειες κεφαλαίου προέρχονται από πολέμους ή άλλες έκτακτες ανάγκες και έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής, της παραγωγικότητας και του πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος. Η μείωση της παραγωγής που προκαλείται από τις απώλειες κεφαλαίου, έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών και την έντονη αύξηση των εισαγωγών, τόσο καταναλωτικών αγαθών, όσο και αγαθών κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Η αύξηση δε των εισαγωγών και η μείωση των εξαγωγών εντείνεται από πληθωριστικές πιέσεις που εμφανίζονται σε αυτές τις περιπτώσεις.

β. Μεταβολές στις συνθήκες προσφοράς

Μεταβολές στις συνθήκες προσφοράς μπορεί να προκληθούν κατ'αρχήν από την εξασθένιση των πρωτοπαραγωγικών πηγών μιας χώρας. Αυτό μπορεί να συμβεί σε χώρες που είναι προικισμένες με ορυκτό πλούτο, όπως άνθρακα, σιδηρομεταλλεύματα, χρυσάφι, πετρέλαιο κ.λ.π.

Τη μεγαλύτερη όμως επίδραση πάνω στις συνθήκες προσφοράς ασκεί η τεχνολογική εξέλιξη.

Με την πάροδο του χρόνου και με την συνεχή τεχνολογική εξέλιξη μπορεί μια χώρα να χάσει σιγά-σιγά την πλεονεκτική της θέση στην παραγωγή και εξαγωγή από ορισμένα προϊόντα, γιατί και άλλες χώρες προοδεύουν στο τεχνολογικό τομέα και αποκτούν τις αναλογίες των συντελεστών της παραγωγής που είναι απαραίτητες για την παραγωγή αυτών των αγαθών. Παράδειγμα τέτοιας χώρας έχουμε την Αγγλία που

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

έχασε με την πάροδο του χρόνου την υπεροχή της στην βιομηχανία με αποτέλεσμα να μειωθούν οι εξαγωγές της και να δημιουργηθούν διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών της.

Επίσης η τεχνολογική πρόοδος έχει σαν συνέπεια τη συνεχή αύξηση παραγωγής από συνθετικά υποκατάστατα, όπως είναι το συνθετικό καουτσούκ, οι συνθετικές υφαντικές ίνες, το συνθετικό ξύλο κ.λπ. Με την αύξηση της παραγωγής συνθετικών πρώτων υλών οι χώρες που παράγουν τις αντίστοιχες φυσικές ύλες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εξαγωγών. Και πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι οι συνθετικές πρώτες ύλες, επειδή απαιτούν υψηλή τεχνολογία παραγονται κατά κανόνα από βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες. Έτσι το πρόβλημα για πολλές χώρες που παράγουν φυσικές πρώτες ύλες δεν είναι να αντικαταστήσουν τις εξαγωγές τους από φυσικές πρώτες με τεχνητές, αλλά να χάσουν συνεχώς έδαφος στο διεθνές εμπόριο.

Τέλος, η τεχνολογική πρόοδος έχει αλλάξει τη σύνθεση της βιομηχανικής παραγωγής στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες και έχει προκαλέσει μιά μείωση της σπουδαιότητας των βιομηχανιών που στηρίζονται σε εισαγόμενες πρώτες ύλες.

γ) Μεταβολές στις συνθήκες ζήτησεως

Με την πάροδο του χρόνου και με την βελτίωση του επιπέδου ζωής στις περισσότερες χώρες του κόσμου, οι προτιμήσεις των καταναλωτών μεταβάλλονται συνεχώς. Πραγματικά η ελαστικότητα της ζήτησεως για τα γεωργικά προϊόντα είναι πολύ μικρή σε σχέση με τα βιομηχανικά προϊόντα. Η κατά κεφαλή ζήτηση για τρόφιμα στις αναπτυγμένες χώρες έχει σχεδόν

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

κορεστεί και μια αύξηση στην κατανάλωση ενός αγαθού, γίνεται κατά κανόνα σε βάρος της καταναλώσεως καποιου άλλου αγαθού. Καθώς δε το κατά κεφαλή εισόδημα στις αναπτυγμένες χώρες αυξάνει, επειδή αυξάνει η παραγωγικότητα, η ζήτηση για αγαθά πρώτης αναγκης θα μειώνεται. Είναι αξιοπαρατήρητο π.χ. ότι σε απόλυτους όρους η συνολική κατανάλωση σιταριούς στις Η.Π.Α. έχει παραμείνει σχεδόν σταθερή από τις αρχές του αιώνα παρά την αύξηση του πληθυσμού και του κατά κεφαλή εισοδήματος.

Αντίθετα η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησεως για βιομηχανικά προϊόντα είναι μεγάλη και επειδή οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων ανεβαίνουν συνεχώς, ενώ οι τιμές από τα πρωτογενή προ ιόντα παρουσιάζουν διακυμάνσεις οι όροι εμπορίου είναι υπέρ των χωρών που παράγουν βιομηχανικά προϊόντα και εναντίον εκείνων που παράγουν πρωτογενή προϊόντα.

δ. Μεταβολές στο γεωγραφικό προσανατολισμό των εξωτερικών συναλλαγών.

Συνήθως οι εξωτερικές συναλλαγές μιας χώρας συνδέονται με μια ορισμένη γεωγραφική περιοχή. Έτσι π.χ. οι χώρες της κοινοπολιτείας έχουν συναλλαγές με τη Μ.Βρεταννία, οι χώρες της Βόρειας Αφρικ ες με τη Γαλλία, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής με τις Η.Π.Α., οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης με τη Σοβιετική Ένωση κ.λπ. Όμως για πολιτικούς ή άλλους λόγους μπορεί να χάσει τις αγορές της για τα εξαγώγιμα προϊόντα της ή τις πηγές εφοδιασμού της σε πρώτες ύλες από το εξωτερικό. Παραδείγματα αλλαγής προσανατολισμού του εξωτερικού εμπορίου είναι η Κούβα που μετά την αλλαγή του καθεστώτος της στράφηκε προς τις Ανατολικές χώρες,

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

οι Αραβικές χώρες που έχουν στραφεί προς τις Ανατολικές χώρες λόγω της Αραβοϊσραηλινής διένεξης κ.λ.π.

Μιά άλλη περίπτωση που εξαναγκάζει μια χώρα να αλλάξει τον προσανατολισμό των εξωτερικών της συναλλαγών μπορεί να προκύψει από συναλλαγματικούς περιορισμούς που επιβάλλονται από άλλες χώρες. Έτσι υποθέτουμε ότι η χώρα Κ στις εξωτερικές συναλλαγές της με την περιοχή Λ, πραγματοποιεί πλεόνασμα που χρησιμοποιεί για να καλύψει το έλλειμμα των συναλλαγών της με την περιοχή Μ. Αν η χώρα Λ επιβάλει συναλλαγματικούς περιορισμούς και το νόμισμά της παύει να είναι μετατρέψιμο, τότε η χώρα Κ θα αναγκαστεί να εξισορροπήσει τις συναλλαγές της με την περιοχή Λ με διμερείς συμφωνίες. Για την χώρα Κ αυτό σημαίνει ότι είτε θα προσπαθήσει να αυξήσει τις εξαγωγές της προς την περιοχή Μ -πράγμα που είναι δύσκολο- είτε να εξαναγκαστεί να μεταθέσει μέρος από τις εισαγωγές της προς την περιοχή Λ, πράγμα όμως που φαίνεται ασύμφωρο αφού με βάση τις πολυμερείς συναλλαγές οι εισαγωγές αυτές γίνονται από την περιοχή Μ.

ε. Μεταβολές στο ρυθμό ροής των διεθνών κεφαλαίων.

Η ανακάλυψη από σπουδαίες πλουτοπαραγωγικές πηγές σε μια χώρα που δεν δέχεται ή δεχεται πολύ ελάχιστες ξένες μακροπρόθεσμες επενδύσεις μπορεί να παρακινήσει τους ξένους επενδυτές να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια σ'αυτή τη χώρα. Κλασσικό παράδειγμα αυτής της περιπτώσεως έχουμε τη Βενεζουέλα που η ανακάλυψη από μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου οδήγησε σε τεράστιες επενδύσεις κεφαλαίων από μεγάλες εταιρείες πετρελαίου από το 1920 και εδώ. Επίσης η ανακάλυψη

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

από μεγάλα αποθέματα σιδήρου τα τελευταία χρόνια στην ίδια χώρα είχε σαν αποτέλεσμα να γίνουν μεγάλες αμερικάνικες επενδύσεις στην Βενεζουέλα.

Γενικά η εισροή από μακροπρόθεσμα κεφάλαια σε μια χώρα της δίνει τη δυνατότητα να προσαρμόζει ανάλογα την παραγωγή της. Έτσι μπορεί να χρησιμοποιεί τα ξένα κεφάλαια για εισαγωγή κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, είτε για εισαγωγή από καταναλωτικά αγαθά και να στρέφεται η εγχώρια βιομηχανία στην παραγωγή από κεφαλαιουχικά αγαθά.

Στις περιπτώσεις που η εισροή κεφαλαίων παύει η μειώνεται, τότε οι χώρες που δέχονται ξένα κεφάλαια έχουν σοβαρές διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών τους. Κατά την διεθνή οικονομική κρίση του 1928-32 η μείωση της εκροής αμερικανικών κεφαλαίων είχε σαν συνέπεια να αυξηθούν οι οικονομικές δυσκολίες στις χώρες που δέχονταν αμερικάνικα κεφάλαια.

3. Κυκλική και νομισματική ανισορροπία

Οι οικονομικές διακυμάνσεις προκαλούν διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών. Έτσι αύξηση του εθνικού εισοδήματος προκαλεί παράλληλη αύξηση για εισαγωγές ενώ συστολή του εθνικού εισοδήματος προκαλεί παγιοποίηση των εισαγωγών σε ορισμένα επίπεδα ή ακόμα και μειωσή τους. Αν δε το εισόδημα μιας χώρας σε μια ορισμένη χρονική περίοδο ανεβαίνει και στην ίδια χρονική περίοδο το επίπεδο των εισοδημάτων σε άλλες χώρες κατεβαίνει, τότε η χώρα αυτή θα έχει διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών της. Διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών μπορούν επίσης να παρουσιαστούν όταν το εθνικό εισόδημα μιας χώρας ανεβαίνει, ενώ τα εισοδήματα σε άλλες χώρες παραμένουν σταθερά, η όταν το εθνικό εισόδημα μιας χώρας

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

παραμένει σταθερό, ενώ τα εισοδήματα στις άλλες χώρες συστέλλονται.

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι όταν στην ανοδική ή καθοδική πορεία του οικονομικού κύκλου τα εισοδήματα από όλες τις χώρες κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, θα έπρεπε τα ισοζύγια πληρωμών σε όλες τις χώρες να μην δείχνουν διαταραχές. Παρ'όλα αυτά όμως από τις εμπειρίες που έχουμε από τις οικονομικές διακυμάνσεις που παρατηρήθηκαν στο παρελθόν, βλέπουμε ότι σε πολλές χώρες σημειώθηκαν σοβαρές διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών τους. Αυτές οι διαταραχές οφείλονται σε τρεις βασικούς λόγους: στο γεγονός ότι τα εισοδήματα δεν ανεβαίνουν συγχρόνως σε άλλες τις χώρες του κόσμου, ότι ο ρυθμός αυξήσεως των εισοδημάτων δεν είναι ο ίδιος σε όλες τις χώρες και τέλος στο γεγονός ότι η εισοδηματική ελαστικότητα των εισαγωγών ανάμεσα στις διάφορες οικονομίες, είναι διαφορετική.

Ειδικά ως προς την εισοδηματική ελαστικότητα των εισαγωγών παρατηρείται ότι η εισοδηματική ελαστικότητα των πρώτων υλών είναι βραχυχρόνια (από τη μια φάση του οικονομικού κύκλου σε άλλη) με γάλη. Γι'αυτό το λόγο οι χώρες που παράγουν και εξάγουν πρώτες ύλες (κατά κανόνα δηλαδή οι υποανάπτυκτες χώρες) εμφανίζουν μεγάλες μεταπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών τους και μεγάλη μείωση των εξαγωγών τους σε ελλείμματα στα ισοζύγια πληρωμών τους. Η αστάθεια δε στις εξωτερικές συναλλαγές αυτών των χωρών εντείνεται, τόσο από τη σχετική ανελαστικότητα προσφοράς των πρώτων υλών, που προκαλεί σημαντικές διακυμάνσεις στις διεθνείς τιμές τους, όσο και από την πολιτική αποθεμάτων στις αναπτυγμένες χώρες οι οποίες αποκτούν μεγάλα

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

αποδέματα από πρώτες ύλες στην περίοδο της άνθησης και τα χρησιμοποιούν στην περίοδο της ύφεσης κατά την οποία μειώνουν τις αγορές τους.

Σχετικά με τη νομισματική ανισορροπία παρατηρείται ότι όσες φορές το γενικό επίπεδο των τιμών μιας χώρας ανεβαίνει με μεγαλύτερο ρυθμό από το ρυθμό που ανεβαίνει το γενικό επίπεδο τιμών στις άλλες χώρες, κάτω από καθεστώς σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, τότε στη χώρα αυτή προκαλούνται σοβαρές ανωμαλίες στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτό συμβαίνει γιατί με την αύξηση των τιμών, οι τιμές των εξαγωγίμων προϊόντων αυξάνονται με συνέπεια να μειώνεται η ανταγωνιστικότητά τους στις εξωτερικές αγορές και κατά συνέπεια να μειώνονται και οι εξαγωγές.

Πέρα από τη μείωση των εξαγωγών οι διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών προέρχονται και από την αύξηση των εισαγωγών, που προκαλείται από την υποκατάσταση προϊόντων που παράγονται εγχώρια με εισαγόμενα και που είναι συνέπεια των πληθωριστικών συνθηκών που επικρατούν στη χώρα.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Η ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών μπορεί να αποκατασταθεί κατά τους εξής τρεις τρόπους: 1) με την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, δηλαδή με τη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, 2) με την μεταβολή του εσωτερικού επιπέδου τιμών και εισοδημάτων και 3) με συναλλαγματικούς και ποσοτικούς περιορισμούς.

Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος

Με την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος μιας χώρας αυξάνεται η αξία του εξωτερικού συναλλάγματος και επιδιώκεται η βελτίωση και εξισορρόπηση της σχέσεως ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση συναλλάγματος. Κατά κανόνα με το μέτρο τούτο επιδιώκεται ο περιορισμός των εισαγωγών, γιατί γίνονται ακριβότερες και η αύξηση των εξαγωγών γιατί γίνονται φτηνότερες.

Τα προβλήματα που γεννιούνται όταν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί η υποτίμηση σαν μέτρο αποκαταστάσεως του ισοζυγίου πληρωμών είναι τα εξής: α) Πόσο πρέπει να υποτιμηθεί το εθνικό νόμισμα μιας χώρας για να διορθωθεί η υπάρχουσα ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών και β) είναι πάντα δυνατή η βελτίωση της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών με το παραπάνω μέτρο.

Για να κατανοηθεί καλύτερα η επίδραση που ασκεί η βελτίωση της υποτιμήσεως του εθνικού νομίσματος μιας χώρας στο ισοζύγιο πληρωμών της παραθέτουμε το ακόλουθο παράδειγμα. Υποθετούμε ότι η συναλλαγματική ισοτιμία ανάμεσα στο γερμανικό μάρκο και την ελληνική δραχμή είναι: 1 γερμανικό μάρκο (DM) είναι ίσο με 10 δραχμές και ότι η χώρα μας αποφασίζει να υποτιμήσει το εγχώριο νόμισμα απέναντι στο γερμανικό μάρκο κάντοντας την ισοτιμία: 1 DM=15 δραχμές. Με την υποτίμηση αυτή οι ελληνικές εξαγωγές προς την Δ. Γερμανία γίνονται φτηνότερες γιατί ενώ πριν από την υποτίμηση ένα ελληνικό προϊόν που στοίχιζε 120 δραχμές κόστιζε για την Δ. Γερμανία 12 DM, τώρα μετά την υποτίμησης στοιχείζει μόνο 8. Έτσι θα πρέπει να υπάρχει μια αύξηση της

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ζητήσεις από την Γερμανία για ελληνικά προϊόντα. Οι εισαγωγές όμως της Ελλάδας από τη Δ. Γερμανία γίνονται ακριβότερες γιατί ένα γερμανικό προϊόν που στοίχιζε 100 DM κόστιζε για τον έλληνα εισαγωγέα πριν από την υποτίμηση 1.000 δρχ. Έτσι θα πρέπει να υπάρχει μια μείωση της ζήτησης για γερμανικά προϊόντα από την Ελλάδα.

Κατά πόσο όμως το ελληνικό εμπορικό ισοζύγιο θα βελτιωθεί εξαρτάται από το κατά πόσο η γερμανική ζήτηση για τα ελληνικά προϊόντα είναι ελαστική ή ανελαστική και κατά πόσο η ελληνική ζήτηση για γερμανικά προϊόντα είναι ελαστική ή ανελαστική. Η υποτίμηση βέβαια της ελληνικής δραχμής έχει σαν συνέπεια να κάνει τις ελληνικές εξαγωγές προς την Δ. Γερμανία φτηνότερες, αλλά αν η γερμανική ζήτηση για τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα είναι ανελαστικά τότε η Δ. Γερμανία θα ξοδεύει λιγότερα για εισαγωγές από την Ελλάδα και κατά συνέπεια το ελληνικό εμπορικό ισοζύγιο δεν θα βελτιώνεται. Επίσης η υποτίμηση της Ελληνικής δραχμής έχει σαν συνέπεια να κάνει τις ελληνικές εισαγωγές από την Δ.Γερμανία ακριβότερες, αλλά αν η ελληνική ζήτηση για εισαγωγές είναι ανελαστική, τότε θα ξοδεύεται μεγαλύτερη ποσότητα από δραχμές για εισαγωγές και το ελληνικό εμπορικό ισοζύγιο θα χειροτερεύει.

Η υποτίμηση σαν μετρο αποκατάστασεως της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών εφαρμόστηκε στη χώρα μας το 1953 με μια δραστική αλλαγή της ισοτιμίας ανάμεσα στη δραχμή και το αμερικάνικό δολάριο. Έτσι με την υποτίμηση η αξία του δολλαρίου σε δραχμές άλλαξε από ένα δολάριο 15 δραχμές σε ένα δολλάριο 30 δραχμές. Η δραστική αυτή υποτίμηση εφαρμόστηκε γιατί μετά την λήξη του πολέμου η ελληνική οικονομία

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

έδειχνε έντονες πληθωριστικές πιέσεις με συνέπεια να δημιουργείται συνεχώς ανισοτιμία στην αγοραστική δύναμη ανάμεσα στη δραχμή και τα ξένα νομίσματα. Βέβαια το μέτρο αυτό της υποτίμησης της δραχμής στη χώρα μας δεν είχε και τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Διαπιστώθηκε πράγματι μια καλλιτέρευση στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών στην αρχή, αλλά αυτό δεν κράτησε για πολύ χρόνο γιατί η χώρα μας εκείνη την εποχή είχε μεγάλη ανάγκη από εισαγωγές κεφαλαιουχικού εξοπλισμού για την οικονομική της ανόρθωση και ανάπτυξη, αλλά ακόμη και ανάγκη από καταναλωτικά αγαθά. Αυτές οι αυξημένες και πιο ακριβές τώρα εισαγωγές δημιούργησαν πολλά προβλήματα τόσο στο ισοζύγιο πληρωμών, όσο και στο εσωτερικό επίπεδο τιμών.

Μεταβολή στο εσωτερικό επίπεδο τιμών και εισοδημάτων με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία.

Βασικά το κλασσικό σύστημα σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας που ίσχυσε μάλιστα σε παγκόσμια κλίμακα είναι το σύστημα του χρυσού κανόνα. Γι' αυτό θα πρέπει να αναλύσουμε το θέμα της αποκατάστασης της ισορροπίας σύμφωνα με την πείρα που έχει αποκτήθει από το σύστημα αυτό.

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι σύμφωνα με το σύστημα του χρυσού κανόνα μια ελλειματική κατάσταση στο ισοζύγιο πληρωμών είχε σαν συνέπεια την άνοδο του βραχυπρόθεσμου τόκου. Και τούτο γιατί η εκροή χρυσού οδήγησε σε μείωση της προσφοράς του χρήματος είτε γιατί απορροφούσε ένα μέρος από τα μέσα πληρωμής που κυκλοφορούσαν, είτε ακόμα γιατί προκαλούσε μεγαλύτερη μείωση της προσφοράς χρήματος ή μείωση του καλύμματος της νομισματικής κυκλοφορίας. Έτσι με την

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

αύξηση του βραχυπρόθεσμου τόκου προσπαθούσαν να προσελκύσουν βραχυπρόθεσμα κεφάλαια από το εξωτερικό, που θα ανέκοπταν την κίνηση εξαγωγής χρυσού και θα ανκούφιζαν το ισοζύγιο πληρωμών. Μάλιστα οι κλασσικοί οικονομολόγοι πιστεύοντας στην ποσοτική θεωρία του χρήματος υποστήριζαν ότι η μείωση στα μέσα πληρωμής είχε και παραπέρα συνέπειες, δηλαδή συμπιέζε προς τα κάτω τις τιμές και τους μισθούς με συνέπεια να τονώνεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και να αναφουφίζεται το ισοζύγιο πληρωμών αφού θα αυξάνονταν οι εξαγωγές και θα μειώνονταν οι εισαγωγές.

Σήμερα όμως η αντίληψη ότι ο περιορισμός της προσφοράς του χρήματος ασκεί μειωτική επίδραση πάνω στις τιμές και τους μισθούς δεν στέκει, γιατί οι τιμές και οι μισθοί παρουσιάζουν μεγάλη δυσκαμψία καθόδου και αυτό οφείλεται στη δύναμη που έχουν αποκτήσει οι εργατικές ενώσεις και στην μονοπωλιακή μορφή που παρουσιάζει γενικά η οργάνωση της παραγωγής. Ακόμα και η αύξηση της προσφοράς χρήματος δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οδηγεί σε άνοδο του επΖ πέδου των τιμών, γιατί αν η αύξηση της προσφοράς χρήματος γίνει σε περιόδους υφέσεως και ανεργίας, τότε η αύξηση που θα προκληθεί θα αντισταθμιστεί από αύξηση της παραγωγής. Βέβαια πρέπει να παραδεχτούμε ότι και σήμερα ακόμα περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας μπορεί να χαλαρώσει σε μερικές περιπτώσεις τις πληθωριστικές πιέσεις και ότι η ένταση του ρυθμού της οικονομικής δραστηριότητας ακολουθείται συνήθως με αύξηση των τιμών ακόμη και σε εκείνες τις περιπτώσεις που η οικονομική δραστηριότητα αρχίζει από πολύ χαμηλά επίπεδα απασχολήσεως.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η σύγχρονη οικονομική θεωρία και πρακτική έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στις εισοδηματικές συνέπειες, που προκαλεί το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών μιας χώρας. Είναι γνωστό ότι κάθε αύξηση στο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών προκαλεί μεγαλύτερη μείωση στο εθνικό εισόδημα. Έτσι σε μια μείωση των εξαγωγών κατά 100 εκατομμύρια δολάρια θα προκληθεί μια μείωση κατά 200 εκατομμύρια δολάρια αν ο πολλαπλασιαστής του εξωτερικού εμπορίου είναι 2. Η μείωση όμως του εθνικού εισοδήματος θα προκαλέσει μείωση των εισαγωγών. Έτσι μείωση του εθνικού εισοδήματος κατά 200 εκατ. δολάρια, αν η οριακή ροπή για εισαγωγές είναι ίση με $1/4$. Βέβαια μ' αυτό το παράδειγμα μας το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών δεν εξαλείφεται τελείως, μπορεί όμως να προκύψουν άλλες εισοδηματικές επιδράσεις. Έτσι μείωση του εθνικού εισοδήματος μπορεί να προκαλέσει περιορισμό των επενδύσεων με αποτέλεσμα την παραπέρα μείωση των εισοδημάτων, των εξαγωγών και της παθητικότητας του ισοζυγίου πληρωμών.

Το σπουδαιότερο πλεονέκτημα του χρυσού κανόνα ήταν ότι εξασφάλιζε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες χωρίς τεχνητούς περιορισμούς και εμπόδια στο διεθνές εμπόριο. Το πιο σοβαρό μειονέκτημά του όμως ήταν ότι η εφαρμογή του σήμαινε αποδοχή της εσωτερικής αστάθειας στο επίπεδο τιμών και μισθών για χάρη της εξωτερικής αστάθειας στο επίπεδο τιμών και μισθών για χάρη της εξωτερικής ισορροπίας. Και αυτό το μειονέκτημα ήταν ο πιο βασικός λόγος για την εγκατάλειψη του συστήματος αυτού μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο που από όλες τις κυβερνήσεις δόθηκε έμφαση στην πλήρη απασχόληση και στους μεγάλους ρυθμούς

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

οικονομικής ανάπτυξης παρά στην ισοσκέλιση των εξωτερικών λογαριασμών.

Συναλλαγματικοί και ποσοτικοί περιορισμοί Σε αντίθεση με την υποτίμηση και τις προσαρμογές εισοδήματος και τιμών που στηρίζονται στην ελεύθερη λειτουργία της αγοράς συναλλάγματος, οι συναλλαγματικοί και ποσοτικοί περιορισμοί έχουν σαν συνέπεια την απ'ευθείας διαμόρφωση από το κράτος της προσφοράς και ζήτησεως του εξωτερικού συναλλάγματος. Έτσι με τους άμεσους ελέγχους πάνω στο συνάλλαγμα το κράτος περιορίζει τη ζήτηση από ξένα νομίσματα γενικά, αλλά και ειδικά για ορισμένους σκοπούς και προσπαθεί να αυξήσει την προσφορά συναλλάγματος γενικά και ειδικότερα ευνοεί την προσφορά συναλλάγματος από ορισμένες πηγές.

Οι κυριότερες μορφές που μπορούν να πάρουν οι συναλλαγματικοί περιορισμοί είναι οι εξής:

I. Έλεγχος προσφοράς και ζήτησεως συναλλάγματος από την κεντρική τράπεζα.

Όπως είναι γνωστό οποιοδήποτε ξένο νόμισμα που αποκτάται από κατοίκους της χώρας πουλιέται είτε απ' ευθείας στην κεντρική τράπεζα, είτε σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν εξουσιοδοτηθεί γ' αυτό το σκοπό τα οποία παραδίνουν το συνάλλαγμα που συγκεντρώνουν στην κεντρική τράπεζα. Στην συνέχεια η κεντρική τράπεζα κατανέμει το συνάλλαγμα που συγκεντρώνει σ' αυτούς που το ζητάνε για συναλλαγές τις οποίες εγκρίνουν οι νομισματικές αρχές. Μ' αυτό τον τρόπο η Κεντρική τράπεζα είναι σε θέση να γνωρίζει κάθε φορά, τόσο την προσφορά, όσο και την ζήτηση

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

συναλλάγματος και να παίρνει τα κατάλληλα μέτρα, όταν κινδυνεύει η ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών.

Σε ορισμένες περιπτώσεις βέβαια μπορεί η κεντρική τράπεζα να αφήσει ελεύθερη την αγορά συναλλάγματος με την προϋπόθεση όμως ότι όσοι αγοράζουν συναλλάγμα στην ελεύθερη αγορά πρέπει να έχουν ειδικό προνόμιο ή άδεια για αγορά μιας ορισμένης ποσότητας συναλλάγματος. Οι άδειες αυτές σκοπεύουν στον περιορισμό της ζήτησεως συναλλάγματος και φυσικά δεν μπορούν ποτέ να ξεπεράσουν τη συνολική προσφορά συναλλάγματος.

2. Πολλαπλές τιμές συναλλάγματος

Πολλές φορές μπορεί να καθιερώνονται από τις κεντρικές νομισματικές αρχές πολλαπλές τιμές συναλλάγματος, παρά μιά ενιαία τιμή συναλλάγματος για όλες τις συναλλαγές. Το σύστημα τούτο άρχισε από τη Γερμανία στη δεκαετία του 1930 και είχε μια γρήγορη εξάπλωση κυρίως στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και δημιουργήθηκε από την ανάγκη να ανακουφιστούν ορισμένες χώρες από τις υπερτιμήσεις που προκαλούνταν στις επίσημες συναλλαγματικές τιμές και που ενισχύονταν πολλές φορές από συνεχείς συναλλαγματικούς ελέγχους και άδειες εισαγωγών. Έτσι επειδή δεν επιθυμούσαν να προβούν σε μιά κατ' ευθείαν υποτίμηση, προτιμούσαν μια τμηματική υποτίμηση, προσδιορίζοντας μια σειρά από διακριτικές συναλλαγματικές τιμές για διάφορες κατηγορίες συναλλαγών.

Με το σύστημα τούτο μπορεί η κεντρική τράπεζα να ορίζει για τις εισαγωγές π.χ. χαμηλές τιμές συναλλάγματος για είδη πρώτης ανάγκης, τις πρώτες ύλες για την εγχώρια βιομηχανία κ.λ.π. και υψηλές τιμές και είδη

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πολυτελείας. Για εξαγωγές επίσης μπορεί να ορίζονται υψηλές τιμές για τα προϊόντα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη διεθνή αγορά και προσπαθούμε να ενθαρρύνουμε τις εξαγωγές τους, και χαμηλές τιμές για προϊόντα που αντιμετωπίζουν αν ελαστική ζήτηση στις διεθνείς αγορές.

Πολλές φορές, μερικές χώρες αντί να καθιερώνουν επίσημα το σύστημα με τις πολλαπλές τιμές συναλλάγματος καταφεύγουν σε προμοδοτήσεις και εισφορές πάνω στις εξαγωγές και εισαγωγές. Στην ουσία όμως δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο σύστημα με τις πολλαπλές τιμές συναλλάγματος, γιατί και τα δύο καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή, ένα εισαφόμενο ή εξαγόμενο προϊόν να γίνεται ανάλογα πιο ακριβό ή πιο φτηνό. Έτσι αν παρούμε όλες τις συναλλαγματικές τιμές που χρησιμοποιούνται από μια χώρα σαν βάση συγκρίσεως, μπορούμε να πούμε ότι εκείνες οι συναλλαγματικές τιμές που είναι κάτω από το μεσο όρο, υπερτιμούν το εγχώριο νόμισμα και έχουν το αποτέλεσμα που έχει ένας φόρος πάνω στις εξαγωγές ή μια προμοδότηση στις εισαγωγές. Αντίθετα υψηλές συναλλαγματικές τιμές υποτιμούν το εγχώριο νόμισμα και μοιάζουν με προμοδοτήσεις εξαγωγών και φόρους εισαγωγών.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι χαμηλές συναλλαγματικές τιμές τείνουν να αποθαρρύνουν τη χρήση των πιο παραγωγικών πηγών μιας χώρας, τόσο στις εξαγωγές όσο και στις εισαγωγές. Για τις εξαγωγές μπορούμε να πούμε ότι μόνο οι πολύ δυνατές επιχειρήσεις, δηλαδή οι επιχειρήσεις που τα μέσα που χρησιμοποιούν παρουσιάζουν το μέγιστο διεθνές πλεονέκτημα μπορούν να πωλούν σ' αυτές τις χαμηλές συναλλαγματικές τιμές. Επίσης η προμοδότηση των εισαγωγών αποθαρρύνει την εγχώρια παραγωγή να

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

προχωρήσει σε υποκατάσταση εισαγωγών, που θα μπορούσε εύκολα να κάνει σε ένα μέσο επίπεδο από συναλλαγματικές τιμές.

Σαν παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε τη Χιλή που πριμοδοτώντας τις εισαγωγές από βασικά είδη τροφίμων έβλαψε τη γεωργία της και από καθαρά εξαγωγική χώρα από γεωργικά προϊόντα στη δεκαετία του 1930, έγινε καθαρά εισαγωγική χώρα προς το τέλος της δεκαετίας του 1940. Και αν και αυτή η μεταβολή οφείλεται και στην αυξανόμενη ζήτηση για γεωργικά προϊόντα που δεν μπορούν να παραχθούν στη Χιλή, επιδεινώθηκε όμως από το γεγονός ότι αυξήθηκαν οι εισαγωγές από γεωργικά προϊόντα όπως το σάρι και κρέας, γιατί η παραγωγή τους έπαυε να είναι επικερδής με τις χαμηλές εισαγωγικές και εξαγωγικές τιμές συναλλάγματος που ορίστηκαν γι'αυτά τα προϊόντα. Αντίθετα οι υψηλές συναλλαγματικές τιμές ενθαρρύνουν τη χρήση από ανεπαρκή παραγωγικά μέσα, γιατί πριμοδοτούν οριακές εξαγωγές και προστατεύουν μη ανταγωνιστικές εγχώριες επιχειρήσεις.

Το σύστημα με τις πολλαπλές τιμές συναλλάγματος έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα ότι δηλαδή μπορεί να αντικαταστήσει το σύστημα με τους ποσοτικούς περιορισμούς και έτσι οι ποσοτικοί περιορισμοί που δημιουργούν τεράστια διοικητικά προβλήματα και τεράστιο όγκο γραφειοκρατίας μπορούν να εγκαταλειφθούν. Το σύστημα όμως τούτο έχει και ένα σοβαρό μειονέκτημα. Δημιουργείται με τις πολλαπλές τιμές συναλλάγματος ένα πολύπλοκο σύστημα και αν μάλιστα - όπως πραγματικά συμβαίνει στην πράξη - είναι οι τιμές είτε οι συναλλαγές που επιτρέπονται σε κάθε συναλλαγματική τιμή αλλάζουν, τότε δημιουργείται μιά αβεβαιότητα

ανάμεσα στους συναλλαγόμενους.

3. Διμερείς διακανονισμοί

Οι συναλλαγματικοί περιορισμοί που επιβάλλονται με τα παραπάνω συστήματα δημιουργούν συνθήκες δύσκολης μετατρεψιμότητας του εγχώριου νομίσματος και υπερκτίμωσή του. Έτσι καμιά χώρα που συναλλάσσεται με χώρες που έχουν μη μετατρέψιμα και υπερεκτιμημένα νομίσματα δέχεται να δημιουργεί πλεονάσματα σε τέτοια νομίσματα και επειδή και άλλες χώρες που επιβάλλουν συναλλαγματικούς περιορισμούς βρίσκονται στην ίδια θέση και επειδή όλες οι χώρες έχουν κοινό ενδιαφέρον για την προώθηση εξαγωγών και εισαγωγών, γι' αυτό έχουν εμφανιστεί διάφορες μορφές από διμερείς διακανονισμούς στις εμπορικές συναλλαγές. Οι διμερείς συμφωνίες έχουν την έννοια ότι υπάρχει συμφωνία ανάμεσα σε δύο χώρες με τις οποίες η μία αποδέχεται τα μη μετατρέψιμα νομίσματα της άλλης για την πληρωμή των εξαγωγών και την χρησιμοποίησή τους για απόκτηση εισαγωγών.

Ανάμεσα στις πρώτες μορφές εμπορίου με διμερείς διακανονισμούς ήταν οι ανταλλαγές εμπορευμάτων ανάμεσα σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, που ήταν πολύ συνηθισμένες στη δεκαετία του 1930 και οι οποίες αν και ξεπεράστηκαν από πιο τυπικούς διακανονισμούς, παρόλα αυτά συνέχισαν να χρησιμοποιούνται και μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η συμφωνία γίνονταν στο είδος από τα εξαγόμενα εμπορεύματα στις ποσότητες και τις τιμές τους και με την παραλαβή των εμπορευμάτων ο εισαγωγέας σε κάθε χώρα πλήρωνε το συναδελφό του εξαγωγέα σε εγχώριο νόμισμα και έτσι τελείωνε η συναλλαγή.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι οι συμφωνίες ούτε έπρεπε να έχουν την επιδοκιμασία από τις νομισματικές αρχές, ακόμα και αν δεν υπήρχε ανάγκη να ζητηθεί συναλλάγμα. Και όχι μόνο έπρεπε να δοθεί άδεια για τις εξαγωγές και εισαγωγές, αλλά έπρεπε οι εξαγωγές να αποδείξουν στις αρχές ότι οι εξαγωγές τους δεν θα μπορούσαν να πουληθούν παρά μόνο με ειδικούς διακανονισμούς, με συνέπεια να πέφτει το βάρος γι' αυτό το είδος του εμπορίου σε σχετικά ασήμαντα προϊόντα εξαγωγής και για τους δύο συμβαλλόμενους. Επίσης η ανταλλαγή προϊόντων γίνονταν εφόσον σε κάθε συναλλαγή η αξία των εξαγωγών αντισταθμίζονταν με την αξία των εισαγωγών. Έτσι κάθε εξαγωγέας έπρεπε για να κάνει μια συναλλαγή, να βεβαιώνεται από πρώτα τι εισαγωγές είναι αποδεκτές τόσο από τις αρχές ελέγχου συναλλάγματος, όσο και τους καταναλωτές στη χώρα του.

Για να λυθούν τα παραπάνω προβλήματα βρέθηκε ένα πιο ικανοποιητικό σύστημα: ο συμψηφισμός συναλλαγματος, το γνωστό σαν "κλήριγκ" (CLEARING). Με το σύστημα τούτο κάθε χώρα διατηρεί στην κεντρική της τράπεζα ένα λογαριασμό με τον οποίο ξεκαθαρίζονται όλες οι εισαγωγές και εξαγωγές για μια συμψηφιστική συμφωνία. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι μερικές συμψηφιστικές συμφωνίες περιορίζονται σε μερικές κατηγορίες εμπορευμάτων, ενώ το υπόλοιπο εμπόριο γίνεται κανονικά. Οι συναλλαγές με συμψηφιστικές συμφωνίες ανάμεσα σε δύο χώρες αναφέρονται στην ανταλλαγή προϊόντων χωρίς την πληρωμή της αξίας τους σε ξένο νόμισμα. Μιά τέτοια διαδικασία περιορίζει την ανάγκη για άδειες εισαγωγής, για έλεγχο στις τιμές εισαγωγών και εξαγωγών και γενικά πολύ τη γραφειοκρατία.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Και εφόσον οι εισαγωγές είναι ίσες σε αξία με τις εξαγωγές δεν υπάρχει πρόβλημα το ξεκαθάρισμα του λογαριασμού έχει αυτόματα γίνει. Αν όμως μια από δύο χώρες έχει περισσότερες εξαγωγές από εισαγωγές, τότε θα κλείσει ο λογαριασμός παίρνοντας συνάλλαγμα από την άλλη.

Εκτός από τις διμερείς συμφωνίες εμφανίζεται στη διεθνή αγορά και το λεγόμενο τριμερές ή τριγωνικό κλήριγκ. Η μορφή αυτή της συναλλαγής χρησιμοποιείται όταν μια χώρα με την οποία έχει διμερή σύμβαση ή δεν παράγει η χώρα με την οποία έχει διμερή σύμβαση ή δεν το παράγει αυτή σε επαρκή ποσότητα ή σε επιθυμητή ποιότητα ή όταν ο λογαριασμός της είναι παθητικός. Στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται και τρίτη χώρα και έτσι ο σχετικός διακανονισμός των χρεωπιστώσεων γίνεται τώρα ανάμεσα σε τρεις χώρες.

Στη χώρα μας το σύστημα των κλήριγκ θεσπίστηκε με το Νόμο 5426/1932 με βάση τον οποίο εκδίδονται οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις με τις οποίες ρυθμίζονται η ποσότητα, η αξία, η διάρκεια της συμβάσεως και οι όροι της συναλλαγής σε κάθε διμερή σύμβαση.

Συμφωνίες κλήριγκ διατηρεί η χώρα μας με τις περισσότερες σοσιαλιστικές χώρες.

4. Κρατικό εμπόριο

Η πιο αυστηρή μορφή ελεγχου του συναλλάγματος είναι όταν το Κράτος το ίδιο αναλαμβάνει τις δραστηριότητες του εξωτερικού εμπορίου μιας χώρας. Έτσι μ' αυτό τον τρόπο η διάθεση του συναλλάγματος και η προστασία της εγχώριας παραγωγής ελέγχεται άμεσα.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Όσες φορές το κράτος αναλαμβάνει τις εξωτερικές συναλλαγές της χώρας γίνεται προγραμματισμός των εισαγωγών και εξαγωγών ανάλογα με τις ανάγκες της χώρας και έτσι το ύψος των εμπορικών συναλλαγών, καθώς επίσης και η Ισοσκέλιση του ερμπερικού ισοζυγίου, πρέπει πάντα να κινούνται μέσα στα όρια που καθορίζονται από τον οικονομικό προγραμματισμό της χώρας.

Κρατικό εμπόριο υπάρχει στις σοσιαλιστικές χώρες, αλλά και σε μερικές δυτικές χώρες το κράτος παρεμβαίνει πολλές φορές σε ορισμένους βασικούς τομείς εξαγωγών και εισαγωγών.

Αξιολόγηση των συναλλαγματικών περιορισμών

Οι συναλλαγματικοί περιορισμοί σαν μέθοδος αποκατάσεως της ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών έχουν σοβαρές συνέπειες στην οικονομία την οποία επηρεάζουν. Όταν μάλιστα οι συναλλαγματικοί περιορισμοί επιβάλλονται από πολλές χώρες, όπως αυτό έγινε στην περίοδο πριν και αμέσως μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ολόκληρο το σύστημα της παγκόσμιας οικονομίας διαταράσσεται.

Οι λόγοι βέβαια που ανάγκασαν τις διαφορές χώρες να επιβάλουν συναλλαγματικούς περιορισμούς στην περίοδο πριν και μετά τον πόλεμο ήταν οι εξής:

α) Η προσπάθεια τους να αποφύγουν εκροή κεφαλαίων που ήταν πολύ συνηθισμένη σε εκείνη την περίοδο, είτε γαι λόγους κερδοσκοπικούς, είτε για λόγους ασφαλείας.

β) Η προσπάθεια να αποφύγουν τις μεθόδους της υποτιμήσεως του

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

εθνικού νομίσματος και της μεταβολής των τιμών και εισοδημάτων, γιατί η πρώτη μέθοδος μεγάλωνε τις πληθωριστικές πιέσεις, ενώ η δεύτερη είχε οδυνηρές συνέπειες πάνω στην εγχώρια οικονομία και θεωρείται πάντα αντιδημοκρατικό μέσο.

γ) Η προσπάθεια να προστατευθεί η εγχώρια βιομηχανία.

δ) Πέρα όμως από τον προστατευτικό και πρωτοδοτικό χαρακτήρα που έχουν οι συναλλαγματικοί περιορισμοί, πολλές φορές δημιουργούν και έσοδα για το κράτος, όταν οι πρωτοδοτήσεις για τις εξαγωγές είναι χαμηλότερες από τις επιβαρύνσεις για τις εισαγωγές.

Επειδή όμως οι συναλλαγματικοί περιορισμοί απομονώνουν μια χώρα από τις εξωτερικές δυνάμεις και επιδράσεις, γι' αυτό η χώρα που τους επιβάλλει είναι υποχρεωμένη να προσφύγει σε διμερείς συμφωνίες για να εξασφαλίσει αγορές για υπερτιμημένες εξαγωγές και εισαγωγές που εμφανίζουν έλλειψη. Όταν όμως οι συναλλαγματικοί περιορισμοί και η υπερτίμηση του συναλλάγματος επεκτείνονται σε πολλές χώρες, που με τη σειρά τους καταφεύγουν σε διμερείς συμφωνίες, τότε με τη συνεχή επέκταση στις διμερείς συμβάσεις καταστρέφεται το γνήσιο σύστημα του διεθνούς εμπορίου, και τα οφέλη από το διεθνές εμπόριο, τόσο για τις χώρες που επιβάλλουν συναλλαγματικούς περιορισμούς όσο και για τις υπόλοιπες χώρες μειώνονται σημαντικά. Πραγματικά η ικανότητα να εισάγει μια χώρα βασίζεται στην ικανότητά της να εξαγει. Κατά συνέπεια τα αγαθά δεν αγοράζονται πια ελεύθερα από τις χώρες εκείνες που τα προσφέρουν καλύτερα και φτηνά, ούτε πουλιούνται στις χώρες εκείνες που τα ζητούν περισσότερο και επομένως μπορεί να πληρώσουν και μεγαλύτερες τιμές.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η εγχώρια παραγωγή επίσης προσδιορίζεται σε σημαντικό βαθμό όχι από την αρχή του συγκριτικού κόστους, αλλά από τσι υψηλές τιμές που προκαλούνται από τη τεχνητή στενότητα που προκαλούν οι συναλλαγματικοί περιορισμοί. Με συνέπεια να γίνεται ανποικονομική κατανομή των παραγωγικών μέσων, γιατί εξαγωγικές βιομηχανίες ιδρύονται η επεκτείνονται όχι γιατί είναι αποτελεσματικές αλλά γιατί προστατεύονται.

Βέβαια οι συναλλαγματικοί περιορισμοί έχουν και ορισμένα πλεονεκτήματα. Πρώτα από όλα με τους συναλλαγματικούς περιορισμούς γίνεται αποκατάσταση της ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών χωρίς να προκαλείται μείωση στην οικονομική δραστηριότητα ή πτώση στις τιμές.

Επίσης οι συναλλαγματικοί περιορισμοί δεν δίγουν όλους τους κλάδους της οικονομίας, αλλά ορισμένους από αυτούς. Έτσι π.χ. περιορισμοί στις εισαγωγές αγαθών πολυτελείας δεν δίγουν τις εισαγωγές από πρώτες ύλες ή κεφαλαιουχικά αγαθά. Τέλος οι συναλλαγματικοί περιορισμοί είναι το πιο αποτελεσματικό μέσο για την αντιμετώπιση της εκροής κεφαλαίων.

Δασμοί

Ο δασμός είναι φόρος που επιβάλλεται στα προϊόντα συνήθως στα εισαγόμενα που περνούν τα σύνορα ενός κράτους. Οι δασμοί διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες.

α) Ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκουν σε ταμειυτικούς και προστατευτικούς. Οι ταμειακοί δασμοί αποβλέπουν στην αύξηση των εσόδων του Δημοσίου και επιβάλλονται σε είδη πολυτελείας και είδη με μεγάλη κατανάλωση που δεν παράγονται στην χώρα εισαγωγής.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οι προστατευτικοί δασμοί αποβλέπουν να προστατέγουν τα εγχώρια προϊόντα από τον συναγωνισμό των ξένων προϊόντων. Επιβάλλονται σε όμοια προϊόντα που παράγονται ή μπορούν να παραχθούν στην χώρα ή σε υποκατάστατά τους. Συνήθως οι προστατευτικοί δασμοί είναι πολύ υψηλοί έτσι που να κάνουν τα εισαγόμενα προϊόντα πολύ ακριβότερα από τα όμοιά τους εγχώρια προϊόντα και έτσι αναγκάζουν, τους καταναλωτές της χώρας να περιορίζονται στα εγχώρια προϊόντα.

Υπάρχουν επίσης οι συμπληρωματικοί ή συμπληρωματικοί δασμοί οι οποίοι επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα κατά το ίδιο ποσοστό που επιβαρύνονται τα εγχώρια με την εσωτερική φορολογία. Επίσης υπάρχουν και οι δασμοί αντιντάρπιγκ που επιβάλλονται στα προϊόντα που εισάγονται ντάρπιγκ (δηλαδή σε τιμές αισθητά χαμηλότερες από τις τιμές που ισχύουν στην χώρα που εξάγει το προϊόν).

β) Ανάλογα με τον τρόπο που επιβάλλονται οι δασμοί επί της αξίας του προϊόντος ή δασμό ad valorem, σε προκαθορισμένο ή ειδικό δασμό σε σύνθετο δασμό.

Ο δασμός ad valorem είναι ένα σταθερό ποσοστό στην αξία του αγαθού. Η βάση υπολογισμού του δασμού δηλαδή η αξία του αγαθού μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το αν η τιμή του αγαθού που χρησιμοποιείται είναι C.I.F. ή F.O.B. Η τιμή F.O.B. (από τα αρχικά των λέξεων free-on board) αναφέρεται στην τιμή που έχει το αγαθό τη στιγμή που φορτώνεται και δεν περιλαμβάνει τα έξοδα μεταφοράς και τα ασφάλιστρα αλλά μόνο το κόστος του αγαθού. Αντίθετα η τιμή C.I.F. (από τα αρχικά των αγγλικών λέξεων cost, insurance, freight) εκτός από το κόστος περιλαμβάνει τα μεταφορά και τα

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ασφάλιστρα. Ο προκαθορισμένος ή ειδικός δασμός είναι ένα σταθερό ποσό κατά μονάδα αγαθού π.χ. Χ δρχ. για κάθε δίσκο γραμμοφώνου ή κατά μονάδα μετρήσεως όπως π.χ. Υ για κάθε τόννο πετρελαίου. Ο σύνθετος δασμός είναι συνδυασμός ad valorem και του ειδικού.

Αποτελέσματα των δασμών

α) Προστατευτικά: Η αύξηση της τιμής του προϊόντος που προκλήθηκε από την επιβολή του δασμού δίνει την ευκαιρία στους εγχώριους παραγωγούς να καλύψουν υψηλότερο κόστος παραγωγής και κατά συνέπεια να αυξήσουν την παραγωγή τους.

β) Καταναλωτικά: Η αύξηση της τιμής που προκαλείται από την επιβολή του δασμού έχει σαν συνέπεια την μείωση της κατανάλωσης.

γ) Ταμειυτικά: Το συνολικό έσοδο που εισπράττει το κράτος από την επιβολή δασμού είναι το γινόμενο της ποσότητας του αγαθού που εισάγεται με τον δασμό.

δ) Ανακατανομή εισοδήματος: Μεταφορά εισοδήματος από τους καταναλωτές που με τον δασμό πληρώνουν μεγαλύτερες τιμές προς τους παραγωγούς.

Άλλο μέσο εκτός από τους δασμούς για την μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών είναι οι ποσοστώσεις. Με τις ποσοστώσεις καθορίζεται η ανώτατη ποσότητα εισαγωγής από κάθε προϊόν και όχι η τιμή του. Έχουν το ίδιο αποτέλεσμα που έχει η επιβολή ενός δασμού εκτός από το ταμειυτικό αποτέλεσμα. Κυριότερα πλεονεκτήματα των ποσοστώσεων έναντι των δασμών είναι ότι μπορούν να επιβληθούν αλλά και να

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μεταβληθούν εύκολα χωρίς να χρειάζεται ειδική νομοθεσία. Επίσης επιτρέπουν την αύξηση της προστασίας όταν η χώρα δεσμεύεται να επιβάλλει δασμούς από εμπορικές συμφωνίες. Βασικό μειονέκτημα είναι ότι επιβάλλονται από την διοικητική εξουσία που πολλές φορές μπορεί να κάνει αυθαιρεσίες.

Επιχειρήματα υπέρ της άσκησης ελεύθερου εμπορίου

Το βασικό επιχείρημα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου βασίζεται στην μεγιστοποίηση της παραγωγής και στην δυνατότητα μεγαλύτερης κατανάλωσης. Όταν το εμπόριο είναι ελεύθερο και κάθε χώρα εξειδικεύεται στην παραγωγή αγαθών που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα η παγκόσμια παραγωγή και η παραγωγή των χωρών που συμμετέχουν αυξάνεται κι αυτό σημαίνει ότι κάθε χώρα έχει τη δυνατότητα να αυξήσει την κατανάλωση της όταν όμως η θέση της χώρας σαν σύνολο βελτιώνεται δεν σημαίνει ότι βελτιώνεται και η θέση κάθε ατόμου. Αυτό γιατί το διεθνές εμπόριο έχει επιπτώσεις στην κατανομή του εισοδήματος και ορισμένα άτομα ή τμήματα της κοινωνίας μπορεί όχι μόνο να ωφελούνται λιγότερο από ορισμένα άλλα και να ζημιώνονται. Μόνο αν ακολουθείται πολιτική ανακατανομής του εισοδήματος μπορεί το ελεύθερο εμπόριο να οδηγήσει σε αύξηση της ευημερίας για κάθε άτομο.

Επιχειρήματα για το προστατευτικό εμπόριο

α) Ο δασμός είναι απαραίτητος για να εξισωθεί το κόστος παραγωγής

Οι δασμοί πρέπει να επιβάλλονται για να εξισώνεται το εγχώριο κόστος παραγωγής με το κόστος παραγωγής στο εξωτερικό. Αυτό όμως αν

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

εφαρμοστεί σε όλα τα αγαθά θα οδηγήσει στην έλλειψη διεθνούς εμπορίου γιατί τα ωφέλη από το εμπόριο βασίζονται ακριβώς στις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στο εγχώριο και στο ξένο κόστος παραγωγής.

β) Ο δασμός είναι πηγή δημοσίων εσόδων

Όταν ο δασμός δεν είναι απαγορευτικός μια από τις επιδράσεις του είναι η αύξηση των δημοσίων εσόδων. Το κράτος όμως μπορεί να εξασφαλίσει έσοδα με άλλους τρόπους χωρίς τις δυσάρεστες επιπτώσεις του δασμού.

γ) Η προστασία των νέων επιχειρήσεων

Οι εγχώριες βιομηχανίες δεν μπορούν στα πρώτα τους βήματα να συναγωνιστούν με άλλες μεγάλες και παχιές βιομηχανίες χωρίς δασμολογική προστασία των προϊόντων τους. Πολλές φορές όμως η επιβολή γι' αυτό τον σκοπό έχει σαν αποτέλεσμα την διατήρηση στην ζωή αντιοικονομικών επιχειρήσεων επειδή οι επιχειρήσεις δεν κάνουν καμμία προσπάθεια για να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους και την ανταγωνιστική τους θέση.

δ) Ο δασμός βοηθάει στην καταπολέμηση της ανεργίας

Το επιχείρημα αυτό προβάλλεται περισσότερο έντονα σε περιόδους κρίσεως και ανεργίας. Αύξηση των εξαγωγών συνεπάγεται αύξηση της παραγωγής του εισοδήματος και της απασχόλησης. Αφού ο δασμός μειώνει τις εισαγωγές θα έχει ευεργετικά αποτελέσματα στην απασχόληση. Όμως και οι άλλες χώρες μπορούν να κάνουν το ίδιο οπότε η μείωση στις εξαγωγές είναι δυνατό να αντισταθμίσει τα ευεργετικά αποτελέσματα στην απασχόληση.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ομως και οι άλλες χώρες μπορούν να κάνουν το ίδιο οπότε η μείωση στις εξαγωγές είναι δυνατόν να αντισταθμίσει τα ευεργετικά αποτελέσματα της μείωσης των εισαγωγών.

Επιπλέον η ανεργία μπορεί να καταπολεμηθεί αποτελεσματικότερα με χρήση δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

ε) Για την καταπολέμηση του DUMPING

DUMPING είναι η πώληση ενός προϊόντος στο εξωτερικό σε χαμηλότερες τιμές απ' όπ στο εσωτερικό την ίδια χρονική περίοδο. DUMPING συνήθως κάνουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις για την εξόντωση αλλοδαπών επιχειρήσεων και την απόκτηση μονοπωλίου. DUMPING δημιουργείται επίσης για τις εξαγωγές που κάνουν.

Υπάρχουν επίσης και μη οικονομικοί λόγοι για την προστασία του δασμού (πολιτικοί, διατήρηση στη ζωή επιχειρήσεων που παράγουν προϊόντα απαραίτητα για την άμυνα της χώρας και δεν μπορούν να επιζήσουν χωρίς ανταγωνισμό).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980 - 1989

Εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών

Κύριο χαρακτηριστικό των εμπορικών ανταλλαγών της Ελλάδας με το εξωτερικό είναι η μεγάλη και μόνιμη ελλειμματικότητα τους. Αυτό το χαρακτηριστικό θα αναλυθεί εκτενέστερα στο Κεφάλαιο 3, που αναφέρεται στα κύρια διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του ισοζυγίου. Σε σχέση με τις εξελίξεις στην πενταετία 1980-1989, που είναι το αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου, θα πρέπει να αναφερθούν τα ακόλουθα:

Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, μετρούμενο σε SDRs, μειώθηκε σε απόλυτους αριθμούς στη διετία 1982-1983, ακολουθώντας τη σημαντική μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των αδήλων, αλλά αυξήθηκε σημαντικά την επόμενη διετία, με αποτέλεσμα τη σημαντική διόγκωση του εξωτερικού δημοσίου χρέους της χώρας. Με την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος, το εμπορικό έλλειμμα μειώθηκε το 1986 αλλά άρχισε να αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς από το 1987 αντικατοπτρίζοντας την πολύ μεγάλη αύξηση του πλεονάσματος των αδήλων μέχρι το 1988 και την εξαιρετικά επεκτατική μακροοικονομική πολιτική του 1989.

Κύριο χαρακτηριστικό του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών αποτελεί η σταθερή και σημαντική άνοδος των εισαγωγών αγαθών, και ιδιαίτερα των δαπανών για εισαγωγές χωρίς καύσιμα. Ελάχιστα μόνο επηρεάστηκε αυτή η άνοδος από τα διάφορα προγράμματα σταθεροποίησης.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οι εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα, μετρούμενες σε SDRs, βρίσκονταν σε στασιμότητα σε ολόκληρη την περίοδο 1981-1986, παρά το γεγονός ότι στο διάστημα αυτό οι εξαγωγικές επιδοτήσεις όχι μόνο δεν καταργήθηκαν, όπως προέβλεπε η συμφωνία ένταξης στην ΕΟΚ, αλλά από το 1982 και μετά αυξήθηκαν για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και για ορισμένους άλλους κλάδους. Αντίθετα, μετά την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος, σημειώθηκε αύξηση των εξαγωγών χωρίς καύσιμα, παρά τη σημαντική μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων η οποία άρχισε από την 1.1.1987. Η παρατήρηση αυτή δείχνει την αναμφισβήτητη επίδραση που ασκεί πάνω στην ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών η γενικότερη μακροοικονομική πολιτική.

Στη συνέχεια της παρούσας υποδιαίρεσης αναλύονται λεπτομερειακά οι εξελίξεις στα βασικά μεγέθη των εμπορικών ανταλλαγών του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών.

α. Εξαγωγές αγαθών

Η εξέλιξη των εξαγωγών αγαθών στην περίοδο 1980-1989 φαίνεται στον πίνακα 1.

Στην περίοδο 1983-1987, ο δείκτης όγκου του συνόλου των εξαγωγών αγαθών αυξανόταν κατά μέσο ετήσιο ποσοστό 10,5%. Το αντίστοιχο ποσοστό των εξαγωγών χωρίς καύσιμα ήταν 10,0%. Αξιοσημείωτη μείωση σημείωσε ο δείκτης αυτός κατά το 1988 (25%).

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 (συνέχεια)

ΑΕΙΚΤΟΣ όγkou ΕΣΥΕ 1982=100	Αξία σε δολάρια		Αξία σε \$ Γράμματα Ελλιάδος		ΑΕΙΚΤΟΣ ΜΕΘΟΥΣ Αξίας ΕΣΥΕ 1982=100		Αξία σε SDRς, Γράμματα Ελλιάδος		\$ \$/SDR
	%	ΕΣΥΕ	%	Ελλιάδος	%	ΕΣΥΕ	%	Ελλιάδος	
1980		4.104,0		3.845,4		3.152,5		2.954,5	1,30153
1981	102,8	3.902,6	-4,9	3.987,4	3,7	3.309,6	5,0	3.381,8	14,5
1982	100,0	3.825,6	-2,0	3.582,9	-10,2	3.465,2	4,7	3.245,4	-4,0
1983	118,6	4.158,2	8,7	3.380,6	-5,7	3.889,8	12,3	3.162,4	-2,6
1984	139,7	4.328,6	4,1	3.500,9	3,6	4.223,0	8,6	3.415,5	8,0
1985	135,7	4.004,5	-7,5	3.459,4	-1,2	3.944,0	-6,6	3.407,1	-0,25
1986	164,8	5.209,0	32,0	4.000,8	15,7	4.506,2	14,3	3.410,2	0,1
1987	161,4	6.070,1	14,8	5.069,2	26,7	4.694,3	4,2	3.920,3	15,0
1988	121,1	5.189,5	-14,5	5.445,9	7,3	3.861,5	-17,7	4.052,2	3,4
1989	165,6	7.166,5	38,1	5.586,5	2,6	5.591,2	44,8	4.358,5	7,6

ΥΟΡΙΣ ΚΑΥΖΙΜΑ

πηγές: Γράμματα της Ελλάδος, ΕΣΥΕ, υπολογισμοί ΚΕΠΕ.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η αξία του συνόλου των εξαγωγών, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, αυξήθηκε από 4.286,9 εκατ. δολ. (3.883,0 εκατ. SDRs) το 1982, σε 6.505,1 εκατ. δολ. (5.030,7 εκατ. SDRs) το 1987 ή με μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης 8,7% (5,3%). Μειώθηκε το 1988 σε 5.473,2 εκατ. δολ. (4.072,6 εκατ. SDRs) ή κατά 15,9% (19%). Οι αντίστοιχες εξαγωγές χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν από 3.825,6 εκατ. δολ. (3.465,2 εκατ. SDRs) το 1982, σε 6.070,1 εκατ. δολ. (4.694,3 εκατ. SDRs) το 1987 ή κατά μέσο ετήσιο ποσοστό 9,7% (6,3%). Μειώθηκαν το 1988 σε 5.189,5 εκατ. δολ. (3.861,5 εκατ. SDRs) ή κατά 14,5% (17,7%).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της συναλλαγματικής στατιστικής (Τράπεζα της Ελλάδος), η αξία του συνόλου των εξαγωγών αυξήθηκε από 4.131,4 εκατ. δολ. (3.742,2 εκατ. SDRs) το 1982, σε 5.613,4 εκατ. δολ. (4.341,3 εκατ. SDRs) το 1987 ή κατά μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 6,3% (3,0%). Το 1988 αυξήθηκε σε 5.929 εκατ. δολ. (4.411,7 εκατ. SDRs) ή κατά 5,6% (1,6%). Χωρίς καύσιμα τα αντίστοιχα ποσά ήταν 3.582,9 εκατ. δολ. (3.245,4 εκατ. SDRs) το 1982 και 5.069 εκατ. δολ. (3.920,3 εκατ. SDRs) το 1987 ή μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 7,2% (3,8%). Το 1988 οι εξαγωγές χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν σε 5.441 εκατ. δολ. (4.048,6 εκατ. SDRs) ή κατά 7,3% (3,3%).

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί, ότι τα στοιχεία των εξαγωγών σε δολάρια δεν μπορούν να αποτελέσουν αξιόπιστο δείκτη των εξελίξεων αφού είναι επηρεασμένα σε σημαντικό βαθμό από τις μεγάλες διακυμάνσεις του δολαρίου. Γι' αυτό στην παρούσα έκδοση τα βασικά μεγέθη του ισοζυγίου παρουσιάζονται τόσο σε δολάρια όσο και σε SDRs.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Με βάση τα στοιχεία της συναλλαγματικής στατιστικής, το 1986 η αξία σε σταθερό νόμισμα των εξαγωγών αγαθών ήταν μικρότερη από ό,τι το 1981, ενώ η αξία των εξαγωγών χωρίς καύσιμα ήταν περίπου στα ίδια επίπεδα. Η ανάκαμψη των εξαγωγών μετά την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος καταγράφηκε στα στοιχεία της ΕΣΥΕ από το 1986 και στα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος από το 1987.

Η αύξηση των εξαγωγών το 1987 ήταν σημαντική. Ιδιαίτερα η αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές χωρίς καύσιμα (26,7% σε δολάρια ή 15% σε SDRs) σημειώθηκε παρά το γεγονός ότι ο όγκος των εξαγωγών μειώθηκε (-2,1%) και η αξία των εξαγωγών, με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, αυξήθηκε μόνο κατά 4,2%. Οι εξελίξεις αυτές θα πρέπει να συνδέονται και με κάποια ουσιαστική μείωση των υποτιμολογήσεων των εξαγωγών, καθώς και των καθυστερήσεων στην εισαγωγή του συναλλάγματος εξαιτίας της σημαντικής μείωσης της αναμενόμενης διολίσθησης της δραχμής και της πολιτικής των υψηλών επιτοκίων. Αρνητικός παράγοντας προς αυτή την κατεύθυνση ήταν όμως η μεγάλη μείωση των επιδοτήσεων από 1.1.1987. Σε κάθε περίπτωση οι ευνοϊκές επιπτώσεις από την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος από τον Οκτώβριο του 1985, σε συνδυασμό με τη σχετικά ευνοϊκή διεθνή συγκυρία, φαίνεται ότι υπερκάλυψαν τις δυσμενείς επιπτώσεις από τη σημαντική μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων από 1.1.1987.

Η μέση ποσοστιαία αύξηση των εξαγωγών σε SDRs είναι χαμηλότερη από τη μέση ποσοστιαία αύξηση σε δολάρια. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στη

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

διετία 1986-1987, κατά την οποία το δολάριο σημείωσε σημαντική πτώση στις διεθνείς χρηματαγορές.

Η μείωση των εξαγωγών κατά το 1988, όπως παρουσιάζεται από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, δεν φαίνεται να είναι πραγματική. Αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη σύγχυση που προκλήθηκε από τις αλλαγές στην ονοματολογία των εμπορευμάτων και στον ετεροχρονισμό που σημειώθηκε στην καταχώρηση των στοιχείων από τα τελωνεία.

Η πιο πάνω παρατήρηση επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το πρώτο εξάμηνο του 1989, οι εξαγωγές, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, παρουσιάζουν σημαντική ανάκαμψη που υπερκαλύπτει τη μείωση του 1988. Ειδικότερα, ο δείκτης όγκου του συνόλου των εξαγωγών αγαθών ήταν αυξημένος κατά 34%, ενώ ο δείκτης των εξαγωγών χωρίς καύσιμα ήταν αυξημένος κατά 41,6% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 1988.

Διαφορετική, ιδιαίτερα ως προς το έτος 1988, είναι η εικόνα που παρουσιάζεται από τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος: Η αξία του συνόλου των εξαγωγών αυξήθηκε κατά 5,6% σε δολάρια, ή κατά 1,6% σε SDRs, ενώ η αξία των εξαγωγών χωρίς καύσιμα αυξήθηκε κατά 7,3% σε δολάρια και κατά 3,3% σε SDRs. Η αύξηση των εξαγωγών συνεχίστηκε και στο διάστημα Ιανουάριος - Οκτώβριος 1989, όπου το σύνολο αυξήθηκε σε δολάρια κατά 5,4% και οι εξαγωγές χωρίς καύσιμα κατά 8%, παρά την ουσιαστική ανατίμηση του δολαρίου.

Η συγκριτική παρουσίαση των εξελίξεων στην πενταετία 1983-1987, σε σχέση με τις δύο προηγούμενες πενταετίες, δίνεται στον πίνακα 2. Η πορεία των εξαγωγών στην περίοδο 1983-1987 ήταν λιγότερο καλή από εκείνη της

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

περιόδου 1978 - 1982, ιδιαίτερα με βάση την αξία των εξαγωγών σε SDRs.

Αλλά και στις δύο αυτές περιόδους η πορεία των εξαγωγών ήταν κατά πολύ υποδεέστερη από εκείνη της περιόδου 1973-1977.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση των εξαγωγών κατά περίοδο

Περίοδος	Δείκτης όγκου ΕΣΥΕ 1982=100	Αξία σε \$		Δ.Μ.Α. ΕΣΥΕ 1982= 100	Αξία σε SDRs	
		ΕΣΥΕ	Τράπεζα Ελλάδος		ΕΣΥΕ	Τράπεζα Ελλάδος
Σύνολο						
1973-1977	11,3	25,7	24,7	17,8	23,9	22,9
1978-1982	2,6	9,5	10,4	19,1	10,7	11,6
1983-1987	10,5	8,7	6,3	13,2	5,3	3,0
Χωρίς καύσιμα						
1973-1977		24,8	24,2	-	23,0	22,4
1978-1982		8,1	8,2	-	9,3	9,4
1983-1987	10,0	9,7	7,2	14,7	6,3	3,9

Πηγές: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος, υπολογισμοί ΚΕΠΕ.

6. Εισαγωγές αγαθών

Η εξέλιξη των εισαγωγών αγαθών στην περίοδο 1980-1989 φαίνεται στον πίνακα 3.

Ειδικότερα στην περίοδο 1983-1987, ο δείκτης όγκου του συνόλου των εισαγωγών αγαθών αυξήθηκε κατά μέσο ετήσιο ποσοστό 7,3%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης των εισαγωγών χωρίς καύσιμα αυξήθηκε κατά μέσο ετήσιο ποσοστό της τάξεως του 8,2%.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εισαγωγές

Αίτιος όμιον ΒΣΥΕ 1982=100	Αξία σε δολάρια		Αξία σε \$ Γερμανία Ελλάδος		ΑΡΙΘΜΟΣ Αξίας ΒΣΥΕ 1982=100		Αξία σε SDRs, Ελλάδα		Σ
	Σ	ΒΣΥΕ	Σ	Ελλάδος	Σ	ΒΣΥΕ	Σ	ΒΣΥΕ	
1980	90,3	8.811,5	-	10.592,4	-	65,6	6.770,1	8.138,4	-
1981	89,2	8.284,0	-6,0	11.468,1	8,3	80,2	7.068,4	9.785,4	20,2
1982	100,0	9.471,8	14,3	10.068,2	-12,2	100,0	8.579,5	9.119,7	12,0
1983	103,6	9.115,5	-3,8	9.491,3	-5,7	115,7	8.527,1	8.878,7	-2,6
1984	106,4	8.896,7	-2,4	9.744,8	2,7	144,0	8.679,6	9.507,0	7,1
1985	125,0	9.663,6	8,6	10.561,1	8,4	168,9	9.517,6	10.401,5	9,4
1986	126,9	10.738,1	11,1	10.198,3	-3,4	187,8	9.148,9	8.642,9	-9,0
1987	142,0	12.428,2	15,7	12.556,1	23,1	187,1	9.611,4	9.710,3	11,7
1988	116,0	11.674,4	-6,1	13.564,7	8,0	225,6	9.221,1	10.093,4	3,9
1989	156,6	15.359,2	31,6	15.074,5	11,1	252,4	11.982,9	11.760,8	16,5

ΣΥΜΒΑΙΟ

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, η αξία του συνόλου των εισαγωγών αυξήθηκε από 9.471,8 εκατ. δολ. (8.579,5 εκατ. SDRs) το 1982, σε 12.428,2 εκατ. δολ. (9.511,4 εκατ. SDRs) το 1987. Μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης 5,6% (2,3%). Από την άλλη μεριά, η αξία των εισαγωγών χωρίς καύσιμα αυξήθηκε από 6.646,6 εκατ. δολ. (6.020,4 εκατ. SDRs) το 1982, σε 10.634,9 εκατ. δολ. (8.224,5 εκατ. SDRs) το 1987. Μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση 9,9% (6,4%).

Το 1988 τα στοιχεία της ΕΣΥΕ παρουσιάζουν μείωση του συνόλου των εισαγωγών σε όγκο (-18,3%), σε δολάρια (-0,3%) και σε SDRs (-4,1%). Αντίθετα, οι εισαγωγές χωρίς καύσιμα παρουσίασαν μικρή μείωση σε όγκο (-0,7%), και αύξηση σε δολάρια και σε SDRs κατά 10,7% και 6,5% αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος, οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν από 10.068,2 εκατ. δολ. (0.119,7 εκατ. SDRs) το 1988, σε 12.556,1 εκατ. δολ. (9.710,3 εκατ. SDRs) το 1987. Μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση 4,5% (1,3%). Οι εισαγωγές χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν από 7.311,4 εκατ. δολ. (6.622,6 εκατ. SDRs) το 1982, σε 10.195,9 εκατ. δολ. (7.885,0 εκατ. SDRs) το 1982, σε 10.195,9 εκατ. δολ. (7.885,0 εκατ. SDRs) το 1987. Μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση 6,9% (3,6%).

Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών είναι οι εξαιρετικά υψηλοί ρυθμοί αύξησης των πληρωμών για εισαγωγές χωρίς καύσιμα σε ολόκληρη την περίοδο 1974-1988 (μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση 8,4%) και ιδιαίτερα στην περίοδο 1974-1979 (15,7%), παρά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις που σημειώθηκαν μέσα στην περίοδο αυτή και παρά το γεγονός ότι από το 1978 και μετά, η οικονομία παρουσίαζε μεγάλη ανάγκη για λήψη σοβαρών σταθεροποιητικών μέτρων.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το στοιχείο αυτό αποδυναμώνει ουσιαστικά τον ισχυρισμό ότι η κρίση στο ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών ήταν απλώς η αντανάκλαση των δύο πετρελαϊκών κρίσεων. Στην πραγματικότητα η κρίση οφείλεται στην αύξηση όλων των εισαγωγών αγαθών με πολύ υψηλούς ρυθμούς για μια πολύ μεγάλη χρονική περίοδο, από το 1972 μέχρι το 1990.

Η συγκριτική ανάλυση των εξελίξεων στην πενταετία 1983-1987, σε σχέση με τις εξελίξεις στις δύο προηγούμενες πενταετίες, δίνεται στον πίνακα 4. Η μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση των εισαγωγών στην περίοδο 1983-1987 ήταν χαμηλότερη από την αντίστοιχη αύξηση της περιόδου 1978-1982. Αλλά η δραματική αύξηση των εισαγωγών αγαθών της Ελλάδος έλαβε χώρα στην περίοδο 1973-1977 και στηρίχτηκε στην εντυπωσιακή αύξηση τόσο των εξαγωγών, την οποία υπογραμμίσαμε προηγουμένως, όσο και του πλεονάσματος του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων που αναλύονται πιο κάτω.

Πίνακας 4

Μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση των εισαγωγών κατά περίοδο

Περίοδος	Δείκτης όγκου ΕΣΥΕ 1982=100	Αξία σε \$ (ΕΣΥΕ)	Αξία σε \$ (Τράπεζα της Ελλάδος)	Αξία σε SDRs (ΕΣΥΕ)	Αξία σε SDRs (Τράπεζα της Ελλάδος)
	Σύνολο				
1973-1977	5,1	23,7	21,6	21,9	19,9
1978-1982	3,2	6,9	9,5	8,1	10,7
1983-1987	7,3	5,6	4,5	2,3	1,3
	Χωρίς καύσιμα				
1973-1977	-	17,9	19,3	16,2	17,5
1978-1982	-	8,9	6,4	10,1	7,6
1983-1987	8,2	9,9	6,9	6,4	3,6

Πηγές: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος, υπολογισμοί ΚΕΠΕ.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

γ. Εμπορικό ισοζύγιο

Η εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδος κατά την περίοδο 1980-1988 παρουσιάζεται στον πίνακα 5. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος, το έλλειμμα αυτού του ισοζυγίου, μετρούμενο σε SDRs, ήταν το 1987 στα ίδια επίπεδα με το 1982 ενώ ήταν μικρότερο από το έλλειμμα του 1981. Βύβαια μετρούμενο σε δολάρια το έλλειμμα παρουσιάζει αύξηση κατά 1.000 εκατ. δολ. περίπου έναντι του 1982, γεγονός που αντικατοπτρίζει απλώς και μόνο την υποτίμηση του δολαρίου έναντι των κυριότερων διεθνών νομισμάτων στην εν λόγω περίοδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Εμπορικό ισοζύγιο και όροι εμπορίου

Έτος	Εμπορικό ισοζύγιο			Όροι εμπορίου	
	ΕΣΥΕ (σε \$)	Τράπεζα της Ελλάδος (σε \$)	Ελλάδος (σε SDRs)	Σύνολο	Χωρίς καύσιμα
1980	3.676,8	6.809,5	5.231,9	0,971	-
1981	3.991,4	6.696,6	5.679,1	1,039	-
1982	5.183,1	5.926,9	5.368,5	1,000	1,000
1983	4.647,9	5.385,9	5.038,3	1,038	0,967
1984	4.080,8	5.350,8	5.220,2	0,949	0,904
1985	5.110,7	6.267,9	6.173,2	0,939	0,964
1986	5.077,7	5.685,9	4.846,5	0,908	0,868
1987	5.923,1	6.943,5	5.369,0	0,994	0,905
1988	6.919,2	7.618,0	5.668,5	0,978	0,990
1989					

Πηγές: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος, υπολογισμοί ΚΕΠΕ.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η μόνιμη και σημαντική ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών. Το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών με εξαγωγές αγαθών παρέμεινε παραδοσιακά σε πολύ χαμηλά επίπεδα (1975: 40%, 1984: 45,1%, 1985: 40,7%, 1987: 44,7%, 1988: 43,7%), ενώ το εμπορικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ διακυμάνθηκε σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο σε επίπεδα υψηλότερα του 13%. Ιδιαίτερα στην περίοδο 1975-1989, το ποσοστό αυτό ήταν: 14,2% το 1975, 18,9% το 1985, 14,7% το 1986, 15,2% το 1987, 14,9% το 1988 και 17,6% το 1989 (βλέπε πίνακα 6).

Η ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας οφείλεται στην ύπαρξη σημαντικών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών και στο λογαριασμό κεφαλαίων, τα οποία, στο βαθμό που δεν αντικατοπτρίζονται σε αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων, αποτελούν τους κύριους προσδιοριστικούς παράγοντες του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

δ. Εξέλιξη των όρων του εμπορίου

Η εξέλιξη των όρων του εμπορίου της χώρας φαίνεται στον πίνακα 5, τόσο για το σύνολο των εμπορικών ανταλλαγών όσο και για τις συναλλαγές χωρίς καύσιμα. Η εξέλιξη αυτή υπήρξε γενικά αρνητική σε ολόκληρη την περίοδο από το 1983 μέχρι το 1986. Ιδιαίτερη έζαρση παρουσίασε η χειροτέρευση το 1986, πρώτο χρόνο μετά την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος. Η επιδείνωση όμως αυτή ήταν πρόσκαιρη, αφού το 1987 σημειώθηκε σημαντική βελτίωση η οποία αντιστάθμισε το

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μεγαλύτερο μέρος της χειροτέρευσης που είχε σημειωθεί από το 1983 και μετά.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι οι διακυμάνσεις των όρων του εμπορίου της χώρας επηρεάζονται κυρίως από εξωγενείς παράγοντες, αφού το ποσοστό συμμετοχής της Ελλάδος στις αγορές των εισαγωγίμων και των εξαγωγίμων προϊόντων της είναι μηδαμινό. Η οικονομική πολιτική της Ελλάδος δεν μπορεί να επηρεάσει τους όρους του εμπορίου της.

Εξέλιξη των άδηλων συναλλαγών

Στο ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές από εξαγωγές και εισαγωγές υπηρεσιών και από τις διεθνείς μεταβιβάσεις εισοδημάτων. Για την Ελλάδα το ισοζύγιο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία: Το πλεόνασμά του αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα της διάρθρωσης του συνολικού ισοζυγίου πληρωμών αλλά και της διάρθρωσης της οικονομίας. Η ύπαρξη και η εξέλιξή του προσδιορίζονται από τα βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας τα οποία είναι τα ακόλουθα:

α. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που κατέχει η χώρα στον τομέα προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών. Η ύπαρξη του πλεονεκτήματος αυτού δεν αμφισβητείται. Συνέβαλλε στη ραγδαία ανάπτυξη των συναλλαγματικών εισπράξεων από τον τουρισμό, με μέσο ετήσιο ρυθμό 27,4% στην περίοδο 1969-1979, ή 23,5% στην περίοδο 1969-1981. Η γρήγορη αυτή ανάπτυξη του τομέα του τουρισμού οφείλεται τόσο σε παράγοντες που έχουν σχέση με την εξωτερική ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών όσο και στις συνθήκες της εγχώριας προσφοράς τέτοιων υπηρεσιών. Ειδικότερα για τις συνθήκες

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

προσφοράς, θα πρέπει να υποστηριχθεί ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και μέχρι πρόσφατα, σημειώθηκε μια σημαντική ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής και των επιχειρήσεων προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών, με μεγάλη συμμετοχή στην όλη προσπάθεια του ίδιου του κράτους αλλά και των κρατικών πόρων. Η ανάπτυξη του τουρισμού δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υποβοήθησε ή παρακινήθηκε από το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της εγχώριας βιομηχανίας και της γεωργίας. Αντίθετα, η ανάπτυξη αυτού του τομέα έχει επηρεάσει μάλλον αρνητικά τους κλάδους που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα. Η επίδραση αυτή είναι και άμεση (απορρόφηση σημαντικών παραγωγικών συντελεστών) και έμμεση (υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής ή της σχετικής τιμής ανάμεσα στα διεθνώς εμπορεύσιμα και στα μη εμπορεύσιμα προϊόντα).

β. Η ύπαρξη περίπου τριών εκατομμυρίων Ελλήνων που ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό, οι οποίοι, διατηρώντας στενούς δεσμούς με την πατρίδα, έστελναν και στέλνουν κάθε χρόνο μεγάλα ποσά συναλλάγματος τα οποία καταγράφονται στις εισπράξεις από άδηλους πόρους ως "μεταναστευτικά εμβάσματα".

Η τέραστια μετανάστευση που παρατηρήθηκε στην Ελλάδα στην περίοδο 1955-1973 ενίσχυσε σημαντικά τα συναλλαγματικά έσοδα της χώρας από αυτή την πηγή. Αντίθετα, η αντιστροφή του ρεύματος από μετανάστευση σε παλιννόστηση, που σημειώθηκε από το 1973 και μετά, μαζί με τα οικονομικά προβλήματα που δημιούργησαν στις χώρες υποδοχής των Ελλήνων μεταναστών οι δύο ενεργειακές κρίσεις, αποδυνάμωσαν τα τελευταία χρόνια το κονδύλι "μεταναστευτικά εμβάσματα" στο ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατατάξιμη μελέτη	1975	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Εισοδήματα/ΛΕΝ	23,7	23,2	25,7	26,6	30,1	25,5	26,6	28,6	31,8	36,4	27,5	26,5	29,2
Εισοδήματα/ΛΕΒ	19,7	19,4	20,0	18,7	20,6	18,5	19,3	19,7	22,2	21,8	22,3	22,8	25,1
Εξοδα/ΛΕΝ	9,5	9,5	10,0	10,0	12,5	10,5	11,6	13,0	12,9	11,7	12,3	11,6	11,6
Εξοδα/ΛΕΒ	9,1	8,8	8,8	9,4	10,5	9,1	9,6	10,4	10,4	10,3	11,1	10,6	10,8
Εμπορικό ισοζύγιο/ΛΕΝ	-14,2	-13,7	-15,7	-16,6	-17,6	-15,0	-15,2	-15,8	-18,9	-14,7	-15,2	-14,9	-17,6
Εμπορικό ισοζύγιο/ΛΕΒ	-10,7	-10,7	-11,2	-9,4	-10,2	-9,5	-9,8	-9,4	-11,8	-11,4	-11,2	-12,2	-14,3
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΛΕΝ	-4,6	-3,0	-4,9	-5,4	-6,3	-4,8	-5,3	-6,3	-9,9	-4,6	-2,7	-1,9	-5,0
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΛΕΒ	-1,0	0,1	-0,2	1,3	1,3	0,6	0,1	0,2	-2,8	-1,3	-1,3	-0,8	-1,7
Βιβάτασμα δόχλων συναλλαγών/εμπορικό ισοζύγιο	68,6	77,9	69,5	67,4	64,0	68,1	65,2	60,2	47,7	68,8	81,3	87,5	71,6
Καθαρά εισοδήματα ιδιωτικών κεφαλαίων/ΛΕΝ	3,9	3,6	3,3	3,9	3,3	1,8	3,1	3,1	2,7	2,4	3,6	3,7	3,3
Καθαρά εισοδήματα ιδιωτικών κεφαλαίων/ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	85,9	117,0	68,0	69,8	50,5	35,8	58,2	49,7	27,8	53,3	135,1	190,8	64,9
Κλίμακες αγαθών/Εισοδήματα	40,0	41,2	38,9	37,5	41,6	41,1	42,7	45,1	40,7	44,7	44,7	43,7	39,7
Κλίμακες αγαθών*/Εισοδήματα*	45,9	45,1	44,1	50,0	50,1	49,0	49,1	52,0	46,3	47,6	49,7	46,5	43,0

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Εθνικοί Λογιστισμοί, υπολογισμοί ΚΝΣΚ.

Σημείωση: Για το 1989, το μέγεθος του ΛΕΝ αποτελεί εκτίμηση.

* Χωρίς καύσιμα.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

παράδοση στον τομέα της εμπορικής ναυτιλίας, και ιδιαίτερα η ύπαρξη μιας εργατικής δύναμης εξαιρετικά εξειδικευμένης και μέχρι πρόσφατα σχετικά φτηνής ως προς τα διεθνή πρότυπα, οδήγησαν στη γρήγορη ανάπτυξη της ελληνικής υπερπόντιας εμπορικής ναυτιλίας, σε τέτοιο βαθμό ώστε αυτή να καταστεί σε κάποιες περιόδους η πρώτη ναυτιλιακή δύναμη στον κόσμο.

Τα τελευταία όμως χρόνια, μετά τη βαθιά κρίση που αντιμετώπισε η ναυτιλία στις αρχές της δεκαετίας του 90, τις σημαντικές μεταβολές που σημειώθηκαν ως προς τις συνθήκες κόστους στην ελληνική οικονομία και τη σημαντική ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας πολλών αναπτυσσόμενων οικονομιών και των σοσιαλιστικών χωρών, το συγκριτικό πλεονέκτημα της ελληνικής οικονομίας στη ναυτιλία χάνει βαθμιαία τη δυναμική του και τη σπουδαιότητά του, με αναπόφευκτες αρνητικές συνέπειες στις εισπράξεις ναυτιλιακού συναλλάγματος.

Σε κάθε περίπτωση η εμπορική ναυτιλία συνέβαλε και συμβάλλει στα μεγάλα πλεονάσματα του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων. Θα πρέπει όμως και εδώ να σημειωθεί η αρνητική επίδραση της ανάπτυξης της ναυτιλίας πάνω στην ανάπτυξη των τομέων της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα (γεωργία, βιομηχανία). Η αρνητική αυτή επίδραση είναι, όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις, τόσο άμεση (προσέλκυση σημαντικών συντελεστών παραγωγής) όσο και έμμεση (υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής). Από την άλλη μεριά όμως, έχει επίσης υποστηριχθεί η άποψη ότι η ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας έχει σε σημαντικό βαθμό τις ρίζες της στην ανάπτυξη του εφοπλιστικού κεφαλαίου και στην επένδυση ενός μέρους του στην εγχώρια οικονομία.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Σε εκατ. δολάρια)

Έτος	Μονηλιακό συνάλλαγμα	%	Τουριστικό συνάλλαγμα	%	Αναλήψεις από μετατρέψιμες επιταγές	%	Μεταναστευτικά επιδόματα	%	Σύνολο εσόδων κέρων	%	ΒΟΙ	%
1974	874,4	35,5	436,0	17,7	96,6	3,9	645,3	26,2	2.460,5	100,0		
1975	844,8	29,6	643,0	22,6	115,5	3,9	781,6	27,4	2.850,3	100,0		
1976	914,1	28,7	823,7	25,8	154,9	4,8	808,2	25,2	3.187,3	100,0		
1977	1.126,6	30,4	980,6	26,5	202,1	5,5	924,8	25,0	3.700,1	100,0		
1978	1.177,2	26,6	1.326,3	30,0	295,2	6,7	984,1	22,3	4.422,6	100,0		
1979	1.518,9	26,8	1.662,3	29,4	394,8	7,0	1.168,2	20,6	5.663,1	100,0		
1980	1.815,9	29,5	1.733,5	28,1	480,8	8,0	1.082,0	17,6	6.159,4	100,0		
1981	1.826,4	28,2	1.881,0	29,0	430,4	6,8	1.080,1	16,7	6.482,0	100,0	148,1	2,3
1982	1.656,6	27,2	1.572,2	25,0	370,7	6,1	1.430,6	17,1	6.097,6	100,0	550,0	9,0
1983	1.308,7	23,7	1.175,7	21,3	411,2	7,4	934,7	16,9	5.529,2	100,0	834,2	15,1
1984	1.094,7	20,7	1.312,8	24,8	372,3	7,0	921,5	17,0	5.288,7	100,0	714,9	13,5
1985	1.036,5	19,7	1.428,0	26,1	451,0	8,6	800,7	15,2	5.260,5	100,0	869,1	16,5
1986	1.000,9	15,4	1.834,2	18,2	596,5	9,2	983,2	14,9	6.511,7	100,0	1.392,0	21,4
1987	1.193,1	14,1	2.268,1	26,5	1.135,4	13,3	1.378,8	16,2	8.566,6	100,0	1.665,5	19,4
1988	1.379,6	13,7	2.396,1	23,7	1.327,3	13,1	1.727,1	17,1	10.099,0	100,0	1.935,0	19,2
1989	1.375,3	13,4	1.977,2	19,3	1.460,2	14,3	1.386,0	13,5	10.240,7	100,0	2.601,7	25,7

Πηγή: Υπηρεσία της Ελλάδος.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η εξέλιξη των άδηλων πόρων φαίνεται στον πίνακα 7. Κύρια χαρακτηριστικά αυτής της εξέλιξης είναι η σημαντική αύξηση τους στην επταετία 1974-1981 (μέση ετήσια αύξηση 15%) και η αξιοσημείωτη μείωση της εισροής αυτών των πόρων στην ετραετία 1981-1985 (από 6.482,0 εκατ. δολ. το 1981, σε 5.260,5 εκατ. δολ. το 1985). Εντυπωσιακό στοιχείο αποτελεί επίσης η αξιόλογη ανάκαμψη των άδηλων πόρων στην τριετία 1986-1988 (από 5.260,5 εκατ. δολ. το 1985, σε 10.032,6 εκατ. δολ. το 1988), μετά την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος. Η μείωση της εισροής των συνολικών άδηλων πόρων στην τετραετία 1981-1985 συνέβη παρά την έναρξη από το 1981 των σημαντικών συναλλαγματικών εισπράξεων της χώρας από την ΕΟΚ οι οποίες είχαν φτάσει το 1985 τα 869,1 εκατ. δολ. Το 1988 οι εισπράξεις αυτές έφτασαν τα 1.935,0 εκατ. δολ. και αποτελούν το δεύτερο μεγαλύτερο κονδύλι των άδηλων πόρων μετά τον τουρισμό.

Οι πιο πάνω εξελίξεις στους εκτός ΕΟΚ άδηλους πόρους οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μια από τις πιο σημαντικές επιπτώσεις του σταθεροποιητικού προγράμματος ήταν ακριβώς η σημαντική ανάκαμψη αυτών των πόρων. Η αρνητική τους πορεία την περίοδο 1981-1985 προσδιοριζόταν σε σημαντικό βαθμό από τις μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες της εγχώριας οικονομίας, από την υπερτίμηση της πραγματικής ισοτιμίας της δραχμής και από τις υπάρχουσες προσδοκίες για υποτίμηση και αύξοντα πληθωρισμό. Η προσπάθεια για παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος σε εκείνη την περίοδο μείωνε τα κονδύλια των άδηλων πόρων, αφού αυτοί που κέρδιζαν το συνάλλαγμα απέφευγαν να το παραδώσουν με τις επίσημες διαδικασίες στις τράπεζες και να το δραχμοποιήσουν. Η κατάθεση του συναλλάγματος σε δραχμές απέδιδε

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πολύ λιγότερα κέρδη από ό,τι εάν το συνάλλαγμα εξήγετο στο εξωτερικό ή πουλιόταν στην εγχώρια μαύρη αγορά ή ακόμα και εάν παρέμενε στην κατοχή αυτού που το κέρδιζε. Η κατάσταση αυτή αντιστράφηκε με την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος και μέχρι τα μέσα του 1988, αλλά ξαναεμφανίστηκε τους τελευταίους δώδεκα μήνες ως αποτέλεσμα της επανεμφάνισης των πληθωριστικών συνθηκών και της ανατροπής των ευνοϊκών προσδοκιών για την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και της δραχμής λόγω της τεράστιας αύξησης του ελλείμματος του δημόσιου τομέα και της αποφυγής λήψης αποφασιστικών μέτρων για την αντιμετώπισή του.

Όσον αφορά τα επιμέρους κονδύλια των άδηλων πόρων, η εξέλιξή τους είχε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

Το πιο αξιοσημείωτο γεγονός τα τελευταία χρόνια είναι η ραγδαία αύξηση των καθαρών συναλλαγματικών εισπράξεων της χώρας από την ΕΟΚ. Οι εισπράξεις από αυτή την πηγή αποτελούν σήμερα, όπως φαίνεται στον πίνακα 7, το δεύτερο μεγαλύτερο κονδύλι των άδηλων πόρων μετά τον τουρισμό.

Αξιοσημείωτα στοιχεία αποτελούν επίσης η σημαντική αύξηση, στην περίοδο 1986-1988, των συναλλαγματικών εισπράξεων της χώρας από τον τουρισμό και τα μετανάστευτικά εμβάσματα. Το ναυτιλιακό συνάλλαγμα, μετρούμενο σε SDRs, απλώς έφτασε το 1988 στα επίπεδα του 1985 αλλά είναι πολύ κάτω από τα επίπεδα που είχε φτάσει το 1981 (βλέπε πίνακα 8).

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει για το κονδύλι "Αναλήψεις από μετατρέξιμες καταθέσεις σε δραχμές" το οποίο συναγωνίζεται τα τελευταία χρόνια τις εισπράξεις από το ναυτιλιακό συνάλλαγμα. Αυτό περιλαμβάνει πληρωμές ξένων επιχειρήσεων για εξόφληση υποχρεώσεων

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τους σε δραχμές στην Ελλάδα, οι οποίες προέρχονται από την παροχή υπηρεσιών και την εξαγωγή αγαθών που τιμολογούνται σε δραχμές. Οι συναλλαγματικές εισπράξεις από αυτή την πηγή αυξάνονται ταχύτατα από το 1984 μέχρι σήμερα (μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης σε SDRs: 27,5%).

Η εξέλιξη των άδηλων πληρωμών δίνεται στον πίνακα 9. Εντυπωσιακή εδώ είναι η αύξηση των πληρωμών τόκων για εξυπηρέτηση του ιδιωτικού και του δημόσιου χρέους, η οποία συνέβαλλε στη σημαντική αύξηση των άδηλων πληρωμών, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η αύξηση των πληρωμών για ταξιδιωτικό συνάλλαγμα, ιδιαίτερα κατά το 1988, μετά τη σχετική απελευθέρωση που σημειώθηκε στην περίοδο αυτή (βλέπε υποδιαίρεση 4.5 πιο κάτω).

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών δίδεται στον πίνακα 10. Η εξέλιξη αυτού του πλεονάσματος ήταν εξαιρετικά αρνητική στην περίοδο 1980-1985, ενώ τα τελευταία δύο χρόνια σημειώνει αξιόλογες αυξήσεις. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, εμφάνισε σημαντικά αυξητική τάση από το 1970 (6,9%) έως το 1981 (11,6%). Το 1985 μειώθηκε στο 9%, αλλά το 1987 έφτασε το 12,1% και το 1988 το 20,5%.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών αποτελεί, όπως τονίστηκε προηγουμένως, βασικό προσδιοριστικό παράγοντα της διάρθρωσης του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών και της διάρθρωσης της εγχώριας οικονομίας. Συμβάλλει στη διατήρηση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα σε μόνιμη βάση και της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής σε σχετικά υπερτιμημένα επίπεδα, τουλάχιστον όσον αφορά τους τομείς της οικονομίας οι οποίοι είναι εκτεθειμένοι στο διεθνή ανταγωνισμό.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος	Ναυτιλιακό συνάλλαγμα	Τουριστικό συνάλλαγμα	Αναλήψεις από μετατιρέψιμες καταθέσεις	Μεταναστευτικό συνάλλαγμα	ΕΟΚ	Σύνολο
1980	1.395,2	1.331,5	376,0	832,0	-	4.732,4
1981	1.548,9	1.595,2	371,4	915,9	125,6	5.497,1
1982	1.500,5	1.424,1	335,7	944,7	498,0	5.523,1
1983	1.224,2	1.099,0	384,6	873,7	780,4	5.172,3
1984	1.068,0	1.280,8	363,2	899,0	697,5	1.159,7
1985	1.022,8	1.406,4	444,2	788,6	855,9	5.181,0
1986	853,2	1.563,2	508,4	830,1	1.186,5	5.550,5
1987	922,7	1.754,0	878,1	1.066,3	1.288,0	6.625,0
1988	1.029,9	1.785,5	957,1	1.266,1	1.442,0	7.476,4

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, International Financial Statistics.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Σε εκατ. δολάρια)

Έτος	Υαξιδιωτικό	Μεταφορές	Υάκοι	(Δημοσίου)	(Ιδιωτών)	Σύνολο εσόδων πληρωμών
1975	154,6	172,4	182,3	(136,4)	(45,9)	764,7
1976	150,7	144,6	179,5	(145,7)	(33,8)	786,8
1977	164,0	155,1	187,1	(147,9)	(49,2)	876,9
1978	223,0	177,6	235,2	(202,0)	(33,2)	1.037,7
1979	302,4	206,9	327,6	(276,4)	(51,2)	1.366,7
1980	309,1	265,7	437,8	(352,0)	(65,6)	1.566,0
1981	361,1	371,7	802,5	(702,4)	(100,1)	2.206,2
1982	374,2	260,6	766,8	(641,3)	(127,5)	2.055,8
1983	362,2	230,0	840,2	(728,2)	(112,0)	2.019,2
1984	330,7	170,3	1.070,1	(922,3)	(147,8)	2.066,0
1985	367,5	204,9	1.221,9	(1.083,3)	(138,6)	2.268,3
1986	494,2	195,7	1.329,2	(1.216,4)	(112,6)	2.615,1
1987	507,5	231,0	1.496,5	(1.384,9)	(111,6)	2.843,3
1988	735,0	237,0	1.622,0	(1.528,3)	(99,7)	3.424,0
1989	815,4	251,4	1.726,0	(1.648,0)	(78,0)	3.731,8

Πηγή: Υπηρεσία της Ελλάδος.

Εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

Η εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών φαίνεται στον πίνακα 10. Κύρια χαρακτηριστικά είναι η δραματική χειροτέρευση του ισοζυγίου το 1984 και το 1985, που υπήρξε ο κύριος παράγοντας για τη λήψη των σταθεροποιητικών μέτρων, και η εντυπωσιακή βελτίωσή του στη διετία 1986-1988. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έπεσε το 1987, για πρώτη φορά τα τελευταία είκοσι χρόνια, κάτω του 3% και το 1988 έπεσε κάτω από το 2% (βλέπε πίνακα 6). Το 1989 όμως το ποσοστό αυτό ξεπέρασε και πάλι το 5%.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος είναι μόνιμα και σημαντικά ελλειμματικό σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο. Παρέμεινε δε ελλειμματικό ακόμα και σε περιόδους κατά τις οποίες τόσο οι εξαγωγές αγαθών όσο και το πλεόνασμα των άδηλων συναλλαγών αυξάνονταν με εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς (πάνω από 20% ετησίως). Οι τεράστιες εισροές εισοδηματικών πόρων από το εξωτερικό ποτέ δεν θεωρήθηκαν αρκετές για να ισορροπήσουν ή να δημιουργήσουν κέλυοι πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος. Πόντοτε προβαλλόταν η ανάγκη για όσο το δυνατό μεγαλύτερη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό και η ανάγκη για πρόσθετο επίσημο δημόσιο δανεισμό. Πόντοτε, και ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στα βασικά μεγέθη του ισοζυγίου, η ύπαρξη ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εθεωρείτο φυσιολογικό φαινόμενο για μια αναπτυσσόμενη χώρα σαν την Ελλάδα.

Εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

Η εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών φαίνεται στον πίνακα 10. Κύρια χαρακτηριστικά είναι η δραματική χειροτέρευση του ισοζυγίου το 1984 και το 1985, που υπήρξε ο κύριος παράγοντας για τη λήψη των σταθεροποιητικών μέτρων, και η εντυπωσιακή βελτίωσή του στη διετία 1986-1988. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έπεσε το 1987, για πρώτη φορά τα τελευταία είκοσι χρόνια, κάτω του 3% και το 1988 έπεσε κάτω από το 2% (βλέπε πίνακα 6). Το 1989 όμως το ποσοστό αυτό ξεπέρασε και πάλι το 5%.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος είναι μόνιμα και σημαντικά ελλειμματικό σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο. Παρέμεινε δε ελλειμματικό ακόμα και σε περιόδους κατά τις οποίες τόσο οι εξαγωγές αγαθών όσο και το πλεόνασμα των άδηλων συναλλαγών αυξάνονταν με εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς (πάνω από 20% ετησίως). Οι τεράστιες εισροές εισοδηματικών πόρων από το εξωτερικό ποτέ δεν θεωρήθηκαν αρκετές για να ισορροπήσουν ή να δημιουργήσουν κάποιο πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος. Πόντοτε προβαλλόταν η ανάγκη για όσο το δυνατό μεγαλύτερη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό και η ανάγκη για πρόσθετο επίσημο δημόσιο δανεισμό. Πόντοτε, και ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στα βασικά μεγέθη του ισοζυγίου, η ύπαρξη ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εθεωρείτο φυσιολογικό φαινόμενο για μια αναπτυσσόμενη χώρα σαν την Ελλάδα.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Είναι χαρακτηριστικό ότι τα δύο τελευταία χρόνια (1987-1988) στόχος πολιτικής ήταν, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να μην ξεπεράσει την αυτόνομη καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων, ώστε το εξωτερικό δημόσιο χρέος της χώρας να σταθεροποιηθεί γύρω στα 20 δισ. δολ. Οι εξελίξεις όμως ξεπέρασαν τις προβλέψεις, και στην πράξη το έλλειμμα διαμορφώθηκε σε κατώτερα επίπεδα από την αυτόνομη εισροή κεφαλαίων, με αποτέλεσμα την αξιοσημείωτη μείωση του εξωτερικού δημοσίου χρέους. Το αποτέλεσμα αυτό επιτεύχθηκε παρά το γεγονός ότι το 1988 η διολίσθηση της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής ήταν κατά πολύ κατώτερη από τις διαφορές στα ποσοστά πληθωρισμού ή στα ποσοστά αύξησης του κόστους εργασίας στη βιομηχανία, ανάμεσα στην Ελλάδα και στους κυριότερους εμπορικούς της εταίρους. Αυτό σημαίνει ότι η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής υπερτιμήθηκε σημαντικά το 1988, όπως θα αναλυθεί πιο κάτω. Επίσης θα πρέπει να τονιστεί ότι η μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 1988 επιτεύχθηκε παρά τη σημαντική μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων και της προστασίας από εισαγωγές (μείωση του ρυθμιστικού φόρου, κατάργηση των περιορισμών σε διάφορα προϊόντα κλπ.) και παρά τη σημαντική απελευθέρωση του τουριστικού συναλλάγματος.

Εόν ο στόχος της πολιτικής το 1988 ήταν η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των κλάδων της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα και όχι η εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών,

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τότε δεν αποκλείεται το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να έκλεινε με πλεόνασμα.

Από τα πιο πάνω γίνεται φανερό ότι, οι σημαντικές αυξήσεις στα πλεονάσματα του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων οδηγούν σε υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής.

Κίνηση κεφαλαίων

Η ύπαρξη τριών περίπου εκατομμυρίων Έλλήνων που ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό, η αναπτυγμένη εμπορική ναυτιλία της χώρας, καθώς και η διασύνδεσή της με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, αποτελούν παράγοντες οι οποίοι προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό, όχι μόνο το πλεόνασμα του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών, αλλά και την καθαρή εισροή "αυτόνομων" ιδιωτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό.

Η εξέλιξη της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων κατά κατηγορία, καθώς και ο καθαρός δημόσιος δανεισμός φαίνονται στον πίνακα 11.

Η καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων αυξανόταν στη δεκαετία του 1970 κατά ένα μέσο ετήσιο ποσοστό της τάξεως του 15,5%. Τη σημαντικότερη συμβολή στην αύξηση αυτή είχαν η καθαρή εισροή επιχειρηματικών κεφαλαίων, η καθαρή εισροή κεφαλαίων για αγορά ακινήτων και, τέλος, οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα στις ελληνικές εμπορικές τράπεζες. Οι εμπορικές πιστώσεις ήταν σημαντικές σε ορισμένα έτη, π.χ. το 1979 και το 1980, αλλά σε άλλα έτη ήταν ελάχιστες ή και αρνητικές. Ένα σημαντικό μέρος της εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δραχμοποιείται και ξοδεύεται στην εγχώρια οικονομία (μετατρέπεται σε άδηλους πόρους) και δεν συνεπάγεται ανάγκες για μελλοντική εκροή κεφαλαίων.

Στη δεκαετία του 1980 και μέχρι το 1985, παρατηρήθηκε μια σημαντική μείωση της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων η οποία ήταν συνέπεια της μείωσης της καθαρής εισροής επιχειρηματικών κεφαλαίων για αγορά ακινήτων και των εμπορικών πιστώσεων. Η εισροή κεφαλαίων υπό μορφή καταθέσεων σε συνάλλαγμα διατηρήθηκε το 1985 και άρχισε και πάλι να αυξάνει με υψηλούς ρυθμούς από το 1986 και μέχρι τέλους του 1988.

Στην εξαετία 1976-1981, ουσιαστική συμβολή στην εισροή κεφαλαίων υπό μορφή δανεισμού από το εξωτερικό είχαν οι εμπορικές τράπεζες. Μετά το 1982, το κονδύλι "Δάνεια και πιστώσεις εμπορικών τραπεζών" κυμάνθηκε σε πολύ χαμηλά ή και αρνητικά επίπεδα (καθαρή εκροή κεφαλαίων). Ιδιαίτερα στη διετία 1986-1987, σημειώθηκε εκροή κεφαλαίων μέσω των εμπορικών τραπεζών, ύψους 47,4 και 63,3 εκατ. δολ. αντίστοιχα. Η μικρή σχετικά εισροή κεφαλαίων μέσω του λογαριασμού αυτού υποδηλώνει περιορισμένο ενδιαφέρον των τραπεζών για προσφυγή σε εξωτερικό δανεισμό προς συμπλήρωση των διαθεσίμων τους. Από την άλλη μεριά, αυξημένη εκροή κεφαλαίων συνδέεται με παρεμβάσεις, μέσω των εμπορικών τραπεζών, για την προσφορά μετατρέψιμων δραχμών σε τράπεζες του εξωτερικού για την κάλυψη ανοικτών πιστωτικών θέσεων τους σε ΕΝΜ. Ήδη το 1988 πραγματοποιήθηκε καθαρή εισροή κεφαλαίων μέσω των εμπορικών τραπεζών ύψους 83,0 εκατ. δολ. Η μεταστροφή αυτή, η οποία ενισχύθηκε τους επόμενους μήνες, είναι αποτέλεσμα των υψηλών

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

επιτοκίων δανεισμού σε δραχμές που επικρατούν αυτή την περίοδο στη χώρα, σε σχέση με τα επιτόκια δανεισμού σε συνάλλαγμα, ακόμα και εάν λάβουμε υπόψη την αναμενόμενη υποτίμηση της δραχμής.

Ο καθαρός εξωτερικός δανεισμός του δημόσιου τομέα σημείωσε μεγάλη αύξηση στην περίοδο 1977-1985, φτάνοντας το 1985 το επίπεδο ρεκόρ των 2.339,9 εκατ. δολ. Η μεγάλη αύξηση του καθαρού δημόσιου δανεισμού των περιόδων 1972-1974 και 1980-1981 σχετίζεται με τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις και την αποφυγή εκ μέρους των τότε κυβερνήσεων της εφαρμογής μέτρων προσαρμογής της οικονομίας στη νέα κατάσταση. Η τεράστια αύξηση του καθαρού δημόσιου δανεισμού στην περίοδο 1982-1985 σχετίζεται με τη δραματική μείωση στην ίδια περίοδο του πλεονάσματος του ισοζυγίου των άδηλων συναλλαγών και της καθαρής εισροής αυτόνομων ιδιωτικών κεφαλαίων. Και πάλι, αντί της εφαρμογής μέτρων σταθεροποίησης, προτιμήθηκε η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων με αντισταδμιστικό δανεισμό. Τέλος, η μεγάλη μείωση του καθαρού δανεισμού στην περίοδο 1986-1988 οφείλεται στην εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος και στην συνεπαγόμενη αύξηση της καθαρής εισροής αυτόνομων ιδιωτικών κεφαλαίων. Είναι αξιοσημείωτο ότι το 1988 έχουμε αρνητικό καθαρό δημόσιο δανεισμό (μείωση του εξωτερικού δημόσιου χρέους), αφού η καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων ξεπέρασε κατά πολύ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Η συμβολή της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων στη χρηματοδότηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών φαίνεται στον πίνακα 6. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της εξέλιξης είναι ότι στην τριετία

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1976-1978 η καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων υπερέβαινε τις ανάγκες για χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Τα επόμενα χρόνια όμως η κατάσταση αντιστράφηκε για να φτάσουμε στο 1985 όπου η εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων χρηματοδότησε μόνο το 28% του ελλείμματος. Το 1986 παρουσιάστηκε μια σημαντική καλυτέρευση ενώ το 1987 και το 1988 το ποσοστό κάλυψης του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών από την εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων έφτασε το 126,7% και το 203,5% αντίστοιχα. Το 1989 η μειωμένη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων δεν επαρκεί για την κάλυψη του σημαντικά αυξημένου ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η κατάσταση δε αναμένεται να χειροτερεύσει επικίνδυνα το 1990, εκτός και αν ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για την αποκατάσταση ευνοϊκών προσδοκιών, για τη μείωση της εγχώριας ζήτησης και για τη σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Η μείωση της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων μετά το 1978 δεν αντισταθμίστηκε, όπως προαναφέραμε, από αντίστοιχη μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών αλλά από αύξηση του επίσημου δημόσιου δανεισμού της χώρας από το εξωτερικό, με αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους της χώρας. Το τελευταίο έφτασε σε επικίνδυνα για τη χώρα επίπεδα το 1985 και υπήρξε ένας από τους κύριους παράγοντες που επέβαλαν τη λήψη των μέτρων σταθεροποίησης τον Οκτώβριο του 1985. Σήμερα επαναλαμβάνεται η ίδια διαδικασία, η οποία οδηγεί σε σημαντικές αυξήσεις του εξωτερικού δημοσίου χρέους, αλλά με ορισμένες παραλλαγές. Κύρια διαφορά στη σημερινή κατάσταση είναι το γεγονός ότι το κράτος δανείζεται από το

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

εξωτερικό (με όχι ευνοϊκούς όρους) για να καλύψει τα σημαντικά ταμειακά ελλείμματα του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Αντί να μειωθούν, τα τεράστια καταναλωτικά ελλείμματα αυτού του τομέα χρηματοδοτούνται και μάλιστα με δανεισμό από το εξωτερικό. Στην περίπτωση αυτή, η χειροτέρευση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών γίνεται άμεσο παράγωγο των ταμειακών ελλειμμάτων του δημοσίου τομέα. Τα ελλείμματα οδηγούν άμεσα σε υπερτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας μέσω της προκαλούμενης εισροής σημαντικών χρηματικών πόρων από το εξωτερικό. Η κατάσταση αυτή, όχι μόνο δεν είναι διατηρήσιμη, αλλά επιπλέον εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους για την πρόκληση ανεπανόρθωτης ζημίας στην ελληνική οικονομία.

Εξωτερικό χρέος και δαπάνες εξυπηρέτησης

Κύρια επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής μέχρι το 1985 ήταν η διατήρηση της εθνικής δαπάνης της οικονομίας σε όσο το δυνατό υψηλότερα επίπεδα, μέσω της μεγιστοποίησης της καθαρής αυτόνομης εισροής κεφαλαίων και του επίσημου δημόσιου δανεισμού της χώρας από το εξωτερικό. Ένα από τα πιο δραματικά αποτελέσματα αυτής της πολιτικής ήταν η ραγδαία αύξηση του εξωτερικού δημοσίου χρέους, το οποίο από 4.489,4 εκατ. δολ. το 1978, έφτασε τα 7.876,3 εκατ. δολ. το 1981 και τα 20.706,7 εκατ. δολ. το 1987 (βλέπε πίνακα 12). Σαν αποτέλεσμα της διόγκωσης του χρέους, αυξήθηκαν κατακόρυφα και οι δαπάνες εξυπηρέτησης (τόκοι και χρεολύσια), οι οποίες από 350,9 εκατ. δολ. το 1974 και 596 εκατ. δολ. το 1978, έφτασαν τα 3.610,6 εκατ. δολ. το 1987 (25,6% των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, βλέπε πίνακα 13). Υπολογίζεται ότι με τα

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

σημερινά δεδομένα, στην τριετία 1990-1992 απαιτούνται συνολικά 12,5 δισ. δολ. περίπου για εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους, μη λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες για εξυπηρέτηση του χρέους των Ενόπλων Δυνάμεων. Τα ποσά αυτά είναι πολύ υψηλά για μια χώρα σαν την Ελλάδα, αν και το ύψος του εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν έχει ακόμα φτάσει στα επίπεδα άλλων υπερχρεωμένων χωρών.

Το δημόσιο εξωτερικό χρέος μειώθηκε ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος σε αγοραίες τιμές - από 47% το 1985, σε 44,30% το 1987, ενώ το 1988 η σχέση αυτή κυμάνθηκε γύρω στο 38%.

Αυτές οι εξελίξεις, σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της χώρας, τα οποία μαζί με το χρυσό πλησίασαν στο τέλος του 1988 τα 5 δισ. δολάρια περίπου, ισχυροποίησαν ουσιαστικά την εξωτερική οικονομική θέση της χώρας, βελτίωσαν την πιστοληπτική της ικανότητα και αποκατέστησαν σε σημαντικό βαθμό την εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία.

Ήταν όμως μεγάλο σφάλμα το ότι αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε εφησυχασμό και σε δραματική αλλαγή, από τα μέσα του 1988, της πολιτικής που οδήγησε στη βελτίωση του ισοζυγίου.

Οι κυριότεροι παράγοντες που επέδρασαν ευνοϊκά στη βελτίωση του ισοζυγίου στην τριετία 1986-1988, άρχισαν να αντιστρέφονται από τα μέσα του 1988. Η απότομη αύξηση (αντί για την αναμενόμενη μείωση) των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα και ο συνεπαγόμενος υψηλός ρυθμός αύξησης των νομισματικών μεγεθών, σε συνδυασμό με την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας, την ανάσχεση της πτωτικής τάσης

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

του πληθωρισμού και τη συγκρατημένη συναλλαγματική πολιτική, οδήγησαν το 1989 στη σημαντική χειροτέρευση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και στον περιορισμό της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό. Αυτό σημαίνει αντιστροφή των ευνοϊκών εξελίξεων όσον αφορά την πορεία του εξωτερικού δημοσίου χρέους και οπωσδήποτε συνεπάγεται σημαντικούς κινδύνους για την οικονομία, εάν δεν ληφθούν έγκαιρα τα αναγκαία διορθωτικά μέτρα.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος	Καθαρή κίνηση κεφαλαίων			Επιχειρηματικά κεφάλαια	Μη επιχειρηματικά κεφάλαια	Δάνεια πιστώσεις εμπορικών τραπεζών	Καταθέσεις σε συνάλλαγμα	Εμπορικές πιστώσεις
	Σύνολο	Ιδιωτικός τομέας	Δημόσιος τομέας					
1965	221,3			84,3	58,0	2,0	3,2	36,5
1966	260,1			69,1	65,3	1,0	13,1	43,0
1967	173,8			53,7	54,4	14,0	8,2	21,1
1968	263,3			53,9	71,9	12,5	20,9	65,1
1969	313,2			82,5	80,1	11,7	28,7	51,0
1970	373,3	364,8	8,5	156,4	95,6	5,6	58,9	82,9
1971	478,1	417,4	60,7	99,1	138,2	13,9	121,9	86,8
1972	840,5	626,6	213,9	90,2	190,2	25,9	178,1	198,2
1973	1.034,5	689,8	344,7	145,1	270,6	33,9	177,7	161,4
1974	924,3	578,4	345,9	189,3	249,9	11,3	84,7	125,4
1975	1.015,3	821,5	193,8	198,6	321,9	18,4	155,0	229,5
1976	929,3	973,9	-44,6	221,2	360,5	123,0	329,8	3,8
1977	1.329,2	1.143,2	186,0	273,4	439,1	125,1	390,4	8,2
1978	1.347,1	1.084,6	262,5	325,3	466,4	39,7	386,3	-70,7
1979	1.542,1	1.279,6	262,5	354,2	643,8	125,9	45,5	174,9
1980	2.270,6	1.546,7	723,8	502,4	615,4	77,7	115,7	311,0
1981	1.901,0	1.208,6	692,4	409,9	512,0	136,2	258,3	-6,0
1982	1.808,8	675,5	1.133,3	304,4	421,3	64,4	122,7	127,4
1983	2.303,4	918,7	1.384,7	313,4	468,2	64,6	263,2	-14,6
1984	2.477,2	869,3	1.607,9	246,2	499,4	-46,4	333,2	10,4
1985	3.146,6	808,7	2.339,9	289,7	398,7	186,3	76,8	6,6
1986	2.025,9	838,6	1.257,3	300,6	438,9	-47,4	286,4	-35,8
1987	1.802,1	1.530,1	272,0	391,5	652,3	-63,2	440,0	206,3
1988	2.017,0	1.312,0	205,0	597,0	948,0	83,0	114,0	195,0

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989*
(Σε εκατ. δολάρια)							
A. ΔΗΜΟΣΙΟ & ΚΥΤΤΗΡΙΟ							
ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ (1+2+3)	8.046,4	9.784,0	13.133,1	15.960,3	18.562,3	17.753,0	18.665,0
1. ΠΛΗΡΩΜΗ	7.570,5	8.940,9	11.653,5	14.093,5	18.207,7	17.387,0	18.208,0
Εμφάνιση	621,3	667,9	927,1	1.991,0	3.452,3	3.120,0	3.451,0
Ληξιπρόθεσμες εισπληρωμές	2.909,7	3.844,6	4.473,7	5.221,1	5.745,3	5.566,7	5.498,0
Τρόφιμα της Βιλάδος	3.194,3	3.585,4	5.765,3	6.376,9	7.254,6	7.237,0	7.856,0
Λοιπές τράπεζες	724,0	720,0	801,0	1.217,5	1.503,1	1.386,3	1.331,0
* Άλλα δάνεια εγγυημένα από το Δημόσιο	121,2	123,0	105,6	87,0	52,4	29,0	7,0
Τουρκή Αντιδοτικότητα	-	-	-	-	-	40,0	65,0

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

2. ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΟ	332,1	660,0	1.249,1	888,7	147,5	156,0	259,0
Τρόφιμα της Ηλιόδου	332,1	660,0	914,4	497,2	106,5	63,0	70,0
Ληψίες επεξεργασίας	0,0	0,0	334,7	341,5	41,0	93,0	189,0
3. ΚΑΘΟΡΙΣΤΑ ΒΙΤΑΜΙΝΙΑ	198,8	183,1	230,5	228,1	207,1	210,0	198,0
8. ΙΑΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΗΓΗΤΙΚΟ ΓΡΩΣΙ(1+2)	2.340,3	2.426,6	2.396,4	2.318,9	2.499,0	-	-
1. Μεσομακροπρόθεσο	968,6	1.033,8	1.044,4	1.000,7	959,5	-	-
2. Βραχυπρόθεσες πιστώσεις	1.371,7	1.392,8	1.352,0	1.318,2	1.539,5	-	-
Γ. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (1+8)	10.436,7	12.210,6	15.579,5	18.031,7	20.766,7	-	-

Μητ4: Τρόφιμα της Ηλιόδου.

1. Αγορά δάνεια που έχουν αναληφεί και δεν εξυπηρετούνται σε δραχμές.
2. Αγορά δάνεια εγγυημένα από το ελληνικό δημόσιο
3. Βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες.

* Προσωρινές εκτιμήσεις. Οι μεταβολές στις εκτιμήσεις του συνόλου του εξωτερικού τρέφους αναφέρονται σε 2,4 εκατ. δολάρια.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΣ 13

Πληρωμές τοκοπρωσολών

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	
ΤΟΣΟΙ																
Ιδιωτικός τομέας	170,3	181,7	179,5	187,1	235,3	327,6	437,8	602,5	768,8	840,3	1.070,1	1.222,0	1.329,2	1.496,5	1.628,0	
Κράτος τομέας	47,1	45,3	33,8	49,1	33,3	51,2	85,8	100,1	127,5	111,0	147,8	136,7	112,8	111,6	99,7	
Αμφότεροι τομέας	123,2	136,4	145,7	138,0	202,0	276,4	352,0	702,4	641,3	728,3	922,3	1.083,3	1.216,4	1.384,9	1.528,3	
ΥΠΕΡΑΥΞΙΑ																
Ιδιωτικός τομέας	180,6	348,9	350,6	387,4	360,7	441,6	499,0	638,2	710,4	699,0	786,2	863,9	1.063,7	2.114,1	2.179,2	
Κράτος τομέας	82,2	101,9	64,4	93,9	62,2	58,6	92,5	122,8	136,2	173,5	189,2	102,0	106,0	117,3	119,8	
Αμφότεροι τομέας	98,4	247,0	286,2	297,0	298,5	383,0	406,5	515,4	574,2	525,5	597,0	761,9	957,7	1.996,8	2.059,4	
ΣΥΜΒΟΛΟ																
Debt Service Ratio	350,9	530,6	530,1	574,5	596,0	769,2	936,8	1.440,7	1.479,2	1.539,3	1.856,3	2.085,9	2.392,9	3.610,5	3.807,2	
(D.S.R.) ¹⁾	8,3	10,9	9,8	9,2	8,0	8,0	9,1	12,8	14,5	16,0	19,2	21,8	21,7*	25,6*	23,7*	
														20,9**	22,6**	22,3**

Μητέ: Τρέχουσα της Ελλάδος, Ενδέοξες του Αποικιακή.

$$1. \text{ D.S.R.} = \frac{\text{Τόκοι + Υπερωσολα}}{\text{Εξοφές αγαθών και υπηρεσιών}}$$

* Στις πληρωμές υπερωσολών περιλαμβάνονται και οι προπληρωμές.

** Στις προπληρωμές υπερωσολών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μέσα από την μελέτη του ρόλου που διαδραματίζει το ισοζύγιο πληρωμών σε μία χώρα μη είναι εμφανές και γίνεται κατανοητό ότι αυτό αποτελεί τον καθρέπτη που μας δίνει την πραγματική διάσταση της χώρας αυτής.

Από τα στοιχεία που απαρτίζουν το Ισοζύγιο πληρωμών, καθώς και από τους δείκτες ανάλυσης και σύγκρισης των επιμέρους κομματιών του φαίνονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που διαθέτει μία χώρα για να αντιμετωπίσει τον διεθνή ανταγωνισμό αλλά και να προωθήσει αποτελεσματικά την ανάπτυξη καθώς και την άνθηση της οικονομίας της.

Η κατάρτισή του οδηγεί σε συμπεράσματα που δείχνουν τον τρόπο δράσης που πρέπει να ακολουθηθεί ώστε να βρεθούν οι κατάλληλες λύσεις που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη μιας χώρας καθώς και στην διατήρηση των επιθυμητών ισορροπιών στις σχέσεις της, κυρίως εμπορικές αλλά και γενικότερα οικονομικές με άλλες χώρες αμέσου οικονομικού ενδιαφέροντος.

Στην Ελλάδα το ισοζύγιο πληρωμών της παρουσιάζεται μέσα στο πρόσφατο παρελθόν σταθερά ελλειματικό γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η οικονομία της χώρας μας παραμένει έντονα προβληματική.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Από την μελέτη των πινάκων οι οποίοι παρατέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και οι οποίοι αποτελούν επίσημα στοιχεία τόσο της εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας όσο και της Τραπέζης της Ελλάδος γίνεται αντιληπτό ότι κατά την πάροδο της προηγούμενης δεκαετίας οι προσπάθειες που επιχειρήθηκαν ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματική αυτή η ελλειμματική κατάσταση είχαν βραχυπρόθεσμους στόχους και κοπούς με αποτέλεσμα την προσωρινή καλύτερευση μερικές φορές του Ισοζυγίου αλλά με συνέπεια την διαιώνιση του προβλήματος.

Παρόλα αυτά βέβαια επιχειρήθηκε μια σοβαρή προσπάθεια αντιμετώπισης αυτής της κατάστασης την διετία 85-87 μέσω ενός σταθεροποιητικού προγράμματος της οικονομίας το οποίο εφαρμόστηκε η οποία απόφερε καρπούς αλλά δεν μπόρεσε Μακροπρόθεσμα λόγω και άλλων παραγόντων να οδηγήσει στην επίτευξη του στόχου του.

Τα προβλήματα των συναλλαγών της χώρας μας με το εξωτερικό εντοπίζονται τόσο στις εμπορικές συναλλαγές της με άλλες χώρες δηλ. τόσο στις εξαγωγές της όσο και στις εισαγωγές της, καθώς επίσης και στις αδηλες συναλλαγές της δηλαδή στις παροχές υπηρεσιών και τις διεθνείς μεταβιβάσεις εισοδημάτων καθώς και στην κίνηση κεφαλαίων.

Ειδικότερα τώρα στον τομέα των εμπορικών συναλλαγών της με άλλες χώρες το πρόβλημα εντοπίζεται στο ότι η εξαγωγική ικανότητα της χώρας μας δεν κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, αυτό φαίνεται από το γεγονός του ότι οι εξαγωγές της χώρας μας δεν καλύπτουν παραπάνω από το μισό των εισαγωγών (50%) - Κυμαίνονται περίπου στο 40% έως 45% - σε σύγκριση με

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

αντίστοιχες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται γύρω στο 70% έως 80%.

Αποτέλεσμα του παραπάνω φαινομένου είναι το έλλειμα αυτό να καλύπτεται από τις άδηλες συναλλαγές της χώρας μας-. Ττιπογενής Τομέας, Τουρισμός, Ναυτική, Μεταναστευτικά Εμβάσματα- με το εξωτερικό και όχι από την βελτίωση εκείνων των συντελεστών που θα οδηγήσουν στην αύξηση της εξαγωγικής ικανότητας της χώρας μας.

Για να οδηγηθούμε λοιπόν στην μείωση αυτής της Ελλιματικής κατάστασης στον τομέα των εμπορικών συναλλαγών της χώρας μας με την αλλοδαπή θα πρέπει να βελτιωθούν οι εξαγωγικοί δείκτες της χώρας μας και να μειωθούν οι αντίστοιχοι εισαγωγικοί.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προσπάθειας αύξησης εκείνων των εξαγωγικών προϊόντων τα οποία έχουν μεγάλη ελαστικότητα ζήτησης δηλ. κυρίως των βιομηχανικών προϊόντων και όχι των προϊόντων τα οποία έχουν μικρή ελαστικότητα στην ζήτηση τους όπως π.χ. τη γεωργική τα οποία και δεν μπορούν να οδηγήσουν στο αποτέλεσμα που θέλουμε.

Για να καταστεί ικανό κάτι τέτοιο θα πρέπει να γίνει προσπάθεια αύξησης των εισαγωγών εκείνων των αγαθών καθώς και εκείνου του εξοπλισμού. Καινούργια μηχανήματα, καλύτερος τεχνολογικός εξοπλισμός τα οποία θα οδηγήσουν στην μεγιστοποίηση των εξαγωγών της χώρας μας με παράλληλη μείωση των εισαγωγών καταναλωτικών αγαθών.

Το γεγονός αυτό θα έχει διπλό θετικό αποτέλεσμα γιατί με την χρησιμοποίηση αυτών των προϊόντων θα οδηγηθούμε σε σταδιακή αύξηση

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

των βιομηχανικών και γενικότερα των καταναλωτικών εξαγωγικών προϊόντων αφού τα αγαθά αυτά δεν είναι παθητικά (καταναλωτικά) αλλά ενεργητικά - και θα μπορέσουν να μειώσουν και τις εισαγωγές σε αντίστοιχα καταναλωτικά προϊόντα αφού τελικά θα μπορέσουν να τα υποκαταστήσουν.

Αναγκαία και ικανή συνθήκη για να γίνει δυνατό κάτι τέτοιο είναι να υπάρξουν εκείνες οι προσπάθειες οι οποίες θα συμβάλουν ουτοσώστε τα προϊόντα αυτά να αποκτήσουν την ανταγωνιστικότητα που πρέπει έναντι των αντίστοιχων εισαγωγίμων προϊόντων και να καταξιωθούν στην συνείδηση του καταναλωτικού κοινού της χώρας ώστε να οδηγήσουν στην παράλληλη Υποκατάσταση των αντίστοιχων εισαγωγίμων προϊόντων και στην παραπέρα μειωσή τους.

Τέτοιες προσπάθειες μπορούν να γίνουν σε τομείς που μπορεί να επέμβει ο κρατικός μηχανισμός φέρνοντας ευεργετικά αποτελέσματα προσφέροντας κυρίως κίνητρα στον τομέα αυτό της Οικονομίας αλλά και προστατεύοντας τα προϊόντα αυτά καθιστώντας τα ανταγωνιστικά έναντι των αντίστοιχων προϊόντων άλλων χωρών. Τέτοια κίνητρα που μπορεί να δώσει το κράτος στον τομέα αυτό είναι επιδοτήσεις και επιχορήγηση για την παραγωγή αυτών των αγαθών Ικανοποιητικούς όρους δανεισμού καθώς και παροχές που αφορούν την ποιότητα και ποσότητα των προϊόντων.

Έτσι με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται μείωση στο κόστος παραγωγής των προϊόντων το οποίο τελικά σημαίνει μεγαλύτερα κέρδη για τον τομέα αυτό και άρα οδηγούμαστε σε πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού και παράλληλη σε υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης και εκμετάλλευσης των παραγωγικών συντελεστών.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Από την άλλη πλευρά με παράλληλη προστασία των προϊόντων αυτών μέσω προστατευτικών δασμών, Συναλλαγματικών και ποσοτικών περιορισμών, αλλά και την υποβοήθηση των προϊόντων αυτών μέσω του μηχανισμού των τιμών τα προϊόντα αυτά μπορούν να γίνουν ελκυστικά για την ξένη αγορά αλλά και την εγχώρια.

Ο μηχανισμός των τιμών μπορεί να δώσει ώθηση σε προϊόντα με μεγάλη ελαστικότητα ζήτησης όπως τα βιομηχανικά μέσα πάντοτε σε επιτρεπτά όρια επί τέτοια προϊόντα με συγκριτικά χαμηλότερες τιμές έναντι αντιστοίχων εισαγόμενων τα καθιστούν ανταγωνιστικά και μπορούν σταδιακά να οδηγήσουν στην αύξηση των εξαγωγών.

Η εξεύρεση και συνεργασία της χώρας μέσω διμερών σχέσεων ή άλλων διακανωνισμών μεταξύ χωρών που η αγορά τους είναι η προσφορά για καταναλωτικά και βιομηχανικά αγαθά μπορεί να οδηγήσει επίσης σε αύξηση των εξαγωγών.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο το Ισοζύγιο πληρωμών παρουσιάζει πρόβλημα και δημιουργεί ανισορροπία είναι ο τομέας της κίνησης κεφαλαίων ο οποίος μέσα στην πάροδο της δεκαετίας παρουσίασε μία μείωση στην εισροή κεφαλαίων στην Ελλάδα κυρίως των ιδιωτικών με αποτέλεσμα το κράτος για την μείωση του Ελλείματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών συναλλαγών να στραφεί στο δανεισμό.

Για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση και να οδηγηθούμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα πρέπει να υπάρξει προσπάθεια αύξησης της εισροής μακροπρόθεσμων ιδιωτικών κεφαλαίων τα οποία θα οδηγήσουν σε επενδύσεις στον βιομηχανικό χώρο και θα οδηγήσουν στην αύξηση του

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

εξαγωγικού τομέα στον Ελληνικό χώρο. Για να γίνει πραγματικότητα η εισροή αυτών των ιδιωτικών κεφαλαίων πρέπει το κράτος να εφαρμόσει έναν μηχανισμό προσέλκυσης μέσω των παροχών και κρατικής μέριμνας.

Εάν όλες αυτές οι συνθήκες καταστούν ικανές τότε μαζί με μία παράλληλη μείωση του εξωτερικού δανεισμού θα μπορέσουμε σιγά σιγά να ισοσκελίσουμε πραγματικά την γαλίδα στο έλλειμα του Ισοζυγίου Πληρωμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλογοσκούφης, Γ. (1-11-1984). "Οι επιπτώσεις της συναλλαγματικής πολιτικής και η λύση για την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων μας". Οικονομικός Ταχυδρόμος.
- Branson, W. (1989). "Financial Market Integration, Macroeconomic Policy, and the EMS". Draft for Conference on "Economic Integration in the Enlarged EC", Delphi, Greece.
- Γιαννίτσης, Τάσος (1988). Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επιπτώσεις στη βιομηχανία και στο εξωτερικό εμπόριο. Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών.
- Georgakopoulos, Th. A. (1989). "Trade and Welfare Effects of Common Market Membership: Greece". Paper presented in the 9th World Congress of International Economic Association.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (Μάιος 1988). Νέες Μορφές Τραπεζικών Εργασιών: Ανάλυση Απαιτήσεων Τρίτων (Factoring).
- Ευστρατόγλου, Κλ. (1989). Ελληνικές Εξαγωγές: Εμπειρική-Μακροοικονομική Ανάλυση για Υποψήφια Στελέχη Εξαγωγικών Επιχειρήσεων. ΕΑΚΕΠΑ.
- Κωνσταντοπούλου, Μαρία (1976). Διαρθρωτικά προβλήματα του Ισοζυγίου Πληρωμών. ΚΕΠΕ, αδημοσίευτη μελέτη.
- Κωνσταντοπούλου, Μαρία (1986). Μεταναστευτικά εμβάσματα: Οικονομική ανάλυση και προβλέψεις για την πενταετία 1983-1987. ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (17-9-1985). "Συναλλαγματική Πολιτική και Ανταγωνιστικότητα". Οικονομικός Ταχυδρόμος.
- Μαρούλης, Δ. (Ιούνιος 1986). Εξαμηνιαία Έκθεση για το Ισοζύγιο πληρωμών. ΚΕΠΕ.
- Maroulis, D. (1986). Economic Development and the Structure of the Balance of Payments. ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (Οκτώβριος-Νοέμβριος 1988). "Οικονομική ανάλυση της μακροοικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα στην περίοδο

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

- 1960-1988". Άρθρο υπό δημοσίευση, ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (Ιούνιος 1988). Επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία από την πλήρη απελευθέρωση των εμπορικών ανταλλαγών. Αδημοσίευτη μελέτη, ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (30-6-1988). "Ισοτιμία της δραχμής και Ισοζύγιο". Οικονομικός Ταχυδρόμος.
- Μαρούλης, Δ. (1989). Απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και ελληνική οικονομία, προοπτικές ένταξης στο ΕΝΣ και επιπτώσεις. Αδημοσίευτη μελέτη, ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (1990). Προβλήματα και προοπτικές των ελληνικών εξαγωγών: Προϋποθέσεις για την ανάπτυξή τους μέσα στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά. Μελέτη υπό δημοσίευση, ΚΕΠΕ.
- Μαρούλης, Δ. (1990α). Επαναστατικές εξελίξεις στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: Η περίπτωση της Ελλάδος. Αδημοσίευτη μελέτη.
- Μαρούλης, Δ. (Μάιος 1990). "Οικονομική και Νομισματική Ένωση στην Ευρώπη: Η θέση της Ελλάδος".
- Μαρούλης, Δ. και Ευστρατόγλου, Κλ. (1990). Θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο για τη διενέργεια και προώθηση των εξαγωγών: Η περίπτωση της Ελλάδος. Αδημοσίευτη μελέτη, ΚΕΠΕ.
- Μελική Ομάδα Εργασίας Ελλάδος-ΕΟΚ (Δεκέμβριος 1986). Ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Αδημοσίευτη μελέτη, ΥΠΕΘΟ.
- Μπητρος, Γ.Κ. (7-12-1989). "Το αντισταθμιστικό εμπόριο ως μέσο οικονομικής πολιτικής". Οικονομικός Ταχυδρόμος.
- ΚΕΠΕ (Δεκέμβριος 1987). Εμπορική Ναυτιλία. Έκθεση Ομάδας Εργασίας για το Πρόγραμμα 1988-1992.
- ΚΕΠΕ (1986). Εμπορική Ναυτιλία. Έκθεση Ομάδας Εργασίας για το Πρόγραμμα 1983-1987.
- ΚΕΠΕ (Δεκέμβριος 1988). Πρώτο Σχέδιο τελικού κειμένου του Πε-